

PRACTORAATSPLAN

Practoraat Sociaal Veilige Sport

Juni 2024

**Prac//
toraat**
sociaal veilige sport

Practoren:
Daniëlle van den Bijgaart-Pol
Marcia Smeding

PRACTORAATSPLAN

Practoraat Sociaal Veilige Sport

Juni 2024

PRACTORAAT	Sociaal Veilige Sport
PRACTOREN	Daniëlle van den Bijgaart-Pol en Marcia Smeding
SAMENWERKINGSVERBAND	MBO Utrecht, ROC van Amsterdam / ROC van Flevoland, ROC Mondriaan, ROC Nijmegen, ROC Aventus, ROC Tilburg, Summa College Eindhoven, Horizon College/ Regio College, Alfa College Groningen, Graafschap College, MBO Amersfoort, Zadkine, Nova College CIOS Haarlem Hoofddorp, Firda CIOS Heerenveen Leeuwarden, CIOS Arnhem, Vista College CIOS Sittard Venlo, CIOS Zuidwest-NL, ROC van Twente, Curio
STUURGROEP	Vice-voorzitter: Maëlka van Huijstee (Zadkine) Stuurgroep leden: Bastiaan Plaizier (ROC van Amsterdam / ROC van Flevoland), Maëlka van Huijstee (Zadkine), Marty Willems (Summa College Eindhoven), Ronald Klomp (CIOS Zuidwest-NL), Anke Visser (Graafschap College)
BEOORDELING	Kwaliteitscommissie Stichting Practoraten.nl

DOCUMENTHISTORIE

VERSIE	DATUM	OPMERKINGEN
0.1	28-05-2024	Versie 0.1 voorgelegd aan stuurgroep, docent-onderzoekers en inhoudelijke experts voor feedback
0.2	11-06-2024	Versie 0.2 feedback verwerkt
1.0	17-06-2024	Versie 1.0 voorgelegd aan kwaliteitscommissie Stichting Practoraten.nl

INHOUDSOPGAVE

Aanleiding.....	4
Perspectief op sociaal veilige sport door de praktijk.....	7
Werkzame elementen van sociaal veilige sport.....	10
Raamwerk sociaal veilige sport.....	12
Probleemstelling.....	14
Doelstelling.....	16
Doelen.....	16
Resultaten.....	16
Doelgroepen.....	17
Vraagstelling.....	18
Hoofdvraag.....	18
Deelvragen.....	19
Onderzoeksopzet.....	20
Praktijk(gericht) onderzoek.....	20
Onderzoeksmethoden.....	23
Onderzoeksontwerp.....	24
Fasering en planning.....	26
Samenwerkingsverband en organisatie.....	30
Communicatie.....	32
Reflectie.....	34
Literatuurlijst.....	36
Gegevens practoraat.....	42
Bijlagen.....	44

AANLEIDING

Sporten en bewegen heeft een positieve invloed op de fysieke, mentale en sociale gezondheid. Hierdoor is het van belang om voldoende in beweging te blijven, van jong tot oud. Een positieve sportbeleving blijkt hier een essentiële rol in te spelen. Plezier als één van de belangrijkste drijfveren om een leven lang te blijven bewegen. In het creëren van een plezierige sportbeleving blijkt de omgeving een cruciale factor te zijn. Een omgeving die zich onder meer kenmerkt door een positieve benadering en pedagogische competenties van de trainer of begeleider (NLsportraad, 2023).

Rondom het realiseren van een dergelijke omgeving, richten diverse perspectieven zich op een pedagogisch sportklimaat. Hierbinnen kan een sporter zich optimaal ontwikkelen, zowel persoonlijk als sociaal. Het biedt een psychologisch veilige omgeving gekenmerkt door openheid en vertrouwen. Zowel tussen sporters als in relatie met trainers en coaches (Schipper - van Veldhoven & Steenbergen, 2020). In de sport- en bewegingomgeving heerst een positieve sportcultuur waarin plezier, eerlijkheid, veiligheid en zorgeloosheid voorop staan. Een basis van waaruit de sporter een positieve sportbeleving kan ervaren (Stevens & Steenbergen, 2022).

Wanneer de persoonlijke behoeften en ontwikkeling van de sporter niet voldoende worden gewaarborgd, komt de positieve sportbeleving in het geding. Het kan leiden tot een verlies van plezier en daarmee mogelijk stoppen met sporten. Er kan tevens ruimte ontstaan voor grensoverschrijdend gedrag (NLsportraad, 2023). Sport kan dan een onsportieve, ongewenste of grensoverschrijdende ervaring geven

(Stevens & Steenbergen, 2022). Bij grensoverschrijdend gedrag valt te denken aan uitlatingen op emotioneel (pesten, vernederen), lichamelijk (slaan, duwen) en seksueel gebied (seksueel getinte opmerkingen, ongewenste aanrakingen, verkrachting) (NLsportraad, 2023).

Uit prevalentieonderzoek naar grensoverschrijdend gedrag in de Nederlandse sport (Mulder, Cuelenaere & Elshout, 2020), is gebleken dat ruim 48 procent als kind minimaal één gebeurtenis van grensoverschrijdend gedrag heeft meegemaakt tijdens het sporten in georganiseerd verband, waarbij deze gebeurtenis indruk heeft gemaakt. Verder dat meer dan twintig procent van de Nederlanders in de leeftijd van achttien tot en met vijftig jaar ernstig emotioneel grensoverschrijdend gedrag heeft meegemaakt. Lichamelijk grensoverschrijdend gedrag wordt door ruim dertien procent aangegeven en rond de zeven procent heeft seksueel grensoverschrijdend gedrag ervaren.

Uitkomsten die het belang van aandacht voor en ontwikkeling naar sociale veiligheid in de sport onderschrijven. Tevens versterkt door misstanden die zijn aangekaart in rapporten vanuit diverse typen van sport. Onder meer in onderzoeken naar grensoverschrijdend gedrag in de turnsport (Olfers & van Wijk, 2021), het topsportprogramma van de Nationale Triathlon Bond Nationaal (Fijbes Consultancy, 2021), het nationale dameselftal van de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB, 2022) en de danswereld (Olfers et al., 2023).

Beleid

Bovenstaande bevindingen hebben in de afgelopen jaren onder meer gezorgd voor toenemende aandacht voor het thema sociaal veilige sport op beleidsniveau. In 2011 is het Actieplan Naar een Veiliger Sportklimaat (VSK) geïnitieerd door minister Schippers. Een programma gericht op het bevorderen van gewenst gedrag en voorkomen van ongewenst gedrag op de Nederlandse sportvelden (Romijn & van Kalmthout, 2018). Na afronding heeft het programma een vervolg gekregen met een ambitie in het Nationaal Sportakkoord van 2018, betreffende positieve sportcultuur. Het onderschrijft de ambitie om gezamenlijk sport te realiseren die zich kenmerkt door plezier, veiligheid, eerlijkheid en zorgeloosheid.

Met de eerder genoemde publicaties over misstanden in de sport, is het belang van aanhoudende aandacht en ambitie rondom sociaal veilige sport in de afgelopen jaren onveranderd overtuigend gebleven. In lijn bekrachtigd door minister Helder voor Langdurige Zorg en Sport in een brief aan de Tweede Kamer, waarin wordt aangegeven dat kwalitatief goede sportbegeleiding voor kwetsbare doelgroepen onvoldoende wordt gewaarborgd, evenals pedagogisch en didactisch verantwoorde begeleiding (Tweede Kamer, 2022).

In 2022 is Sportakkoord II geïntroduceerd. Daarin is sociaal veilige sport, als vervolg op positieve sportcultuur, opgenomen als één van de ambities. In vervolg van Sportakkoord I, is het niet langer een vrijblijvendheid, maar vanzelfsprekendheid om toe te werken naar sociaal veilige sport. Een sociaal veilige omgeving als recht van iedere sporter (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022).

Dit benoemde recht is in lijn met het adviesrapport van de Nederlandse Sportraad 'Kinderen Centraal: advies over het pedagogisch klimaat in de sport' (NLsportraad, 2023). Hierin wordt gesteld dat ieder kind recht heeft op pedagogisch verantwoorde begeleiding tijdens het sporten. De Nederlandse Sportraad adviseert om de begeleiding te organiseren rond de drie basisbehoeften in de ontwikkeling van kinderen: autonomie, verbondenheid en competentie. Op die manier kan de eerder benoemde cruciale factor van positieve sportbeleving worden gewaarborgd.

Ten slotte wordt ook in de Sportagenda 2032 van NOC*NSF (2022) een expliciete ambitie rondom sociaal veilige sport benoemd:

“In 2032 heeft iedereen, in alle levensfasen en op alle ambitieniveaus, dagelijks sportplezier. . . in een sociaal veilige, gezonde en duurzame omgeving.”

Samengevat geven bovenstaande voorbeelden een jarenlange en nadrukkelijke aandacht op beleidsniveau aan voor sociaal veilige sport. Een daadwerkelijke

cultuurverandering vraagt om meer dan aandacht en programma's. Het heeft evidence-based kennis nodig over het realiseren van een pedagogisch sportklimaat (Bronkhorst et al., 2021).

Onderzoek

Onderzoek rondom sociaal veilige sport heeft zich in de afgelopen jaren rijk ontwikkeld. Het lectoraat Sportpedagogiek van Windesheim (Windesheim, z.d.) neemt door jarenlang praktijk(gericht) onderzoek naar een pedagogisch sportklimaat hierbij een centrale positie in, met onder meer het Jeugdsportkompas als vooraanstaand model. Betrokken lector Nicolette Schipper – van Veldhoven fungeert tevens als hoogleraar voor de leerstoel Sports Risks & Safety aan de Universiteit Twente. Een verbindende lijn van kennisontwikkeling tussen onderzoek verbonden aan hbo en universiteit. Ook het Mulier Instituut draagt onder meer door sportonderzoek en monitoring van beleidsprogramma's bij aan de verrijking van gefundeerde informatie (Mulier Instituut, 2022). Ten slotte zijn er talrijke onderzoeken en artikelen gepubliceerd die hebben bijgedragen aan het vergroten van de kennis rondom sociaal veilige sport.

Praktijk

Om gefundeerde kennis te kunnen benutten is valorisatie van belang. Het bruikbaar maken van inzichten vanuit onderzoek voor de praktijk. Enerzijds is het helpend wanneer informatie goed vindbaar is. Het Kenniscentrum Sport en Bewegen speelt als platform een voorname rol in kennisontsluiting. In samenwerking met het lectoraat Sportpedagogiek Windesheim en stakeholders, is tevens de website Pedagogisch Sportklimaat ontwikkeld om informatie rondom sociaal veilige sport samen te brengen en vindbaar te maken (Pedagogisch Sportklimaat, z.d.).

Naast de beschikbaarheid van informatie, is met name de toepasbaarheid in de praktijk belangrijk. Kijkend naar de benutting van kennis rondom sociaal veilige sport, zijn er van daaruit diverse instrumenten en maatregelen ontwikkeld. Denk bijvoorbeeld aan de instrumenten van het programma VSK (Romijn & van Kalmthout, 2018), de 4V's van NOC*NSF (NOC*NSF, 2023) en het Kiwa label Veilig Sportklimaat (Kiwa, 2022).

Echter, het benutten van één of enkele instrumenten is niet voldoende voor het veranderen van een geldende cultuur (Bronkhorst et al., 2021). Een verandering naar sociaal veilige sport vraagt daardoor om een bredere kijk en aanpak, waarbij de invloed van de omgeving, bestaande uit verschillende actoren, een sleutelrol vormt.

PERSPECTIEF OP SOCIAAL VEILIGE SPORT DOOR DE PRAKTIJK

Zoals in de aanleiding aangegeven, is het realiseren van een sociaal veilige sport niet meer weg te denken. In diverse contexten, van beleid tot onderzoek, wordt het belang onderschreven en zijn er ontwikkelingen gaande. Om te komen tot een passend doel voor het practoraat wordt in onderstaande paragraaf een probleemstelling en probleemanalyse voorgesteld. Hiervoor is het noodzakelijk eerst te bepalen hoe het practoraat sociaal veilige sport beziet.

Voor de leesbaarheid van dit plan, is er voor gekozen een beknopte samenvatting op te nemen. De volledige verhandeling om tot onderstaande te komen is opgenomen in de bijlage (Bijlage 1).

Om te komen tot een helder en praktisch perspectief op sociaal veilige sport, zijn verschillende stappen ondernomen en methodologische benaderingen toegepast. Er bestaan diverse benamingen, definities en benaderingen die zich richten op sociaal veilige sport. Deze diversiteit weerspiegelt de veelzijdige aard van het waarborgen van welzijn en plezier in sportdeelname. Door deze te erkennen, te verkennen en te bezien als paraplubegrip wordt de brede scope van het practoraat geschetst. Te beginnen met de vraagarticulatie; samen met de praktijk het concept sociaal veilige sport verkennen. Vervolgens door literatuuronderzoek te komen tot een duiding van het perspectief van het practoraat op sociaal veilige sport.

Vraagarticulatie

De eerste stap van de vraagarticulatie betrof het onderzoeken van de perceptie van sociale veiligheid in de sportpraktijk. Dit omvatte het bekijken van standpunten van docent-onderzoekers, docenten, en het management van sport- en bewegingsopleidingen, evenals praktijkpartners.

In een sessie met Lego Serious Play werden docent-onderzoekers gevraagd om hun definitie van sociaal veilige sport te geven. Uit deze sessie kwamen kernwoorden naar voren die in categorieën werden ingedeeld, zoals inclusie, beweegmotieven, pedagogisch klimaat, bescherming, omgeving en psychologie.

Vervolgens werden de directe collega's van de docent-onderzoekers gevraagd naar hun visie op sociaal veilige sport. Opvallende antwoorden waren onder meer het kunnen zijn van jezelf, normen en waarden, bespreekbaar maken van ongewenst gedrag, inclusiviteit, persoonlijke ontwikkeling, rolmodellen van docenten, interactie en het maken van afspraken. Hoewel velen het belang erkenden, bleef het onduidelijk hoe dit in de praktijk kon worden gebracht.

In een tweede fase werden diverse belanghebbenden in de regio bevraagd, variërend van sportverenigingen tot gemeenten en scholen. Sociaal veilige sport werd gezien als toegankelijk, inclusief, vrij van grensoverschrijdend gedrag, waar sporters zich gezien en gehoord voelen en waar het plezier en ontwikkeling centraal staan. Belangrijke aspecten waren pedagogisch handelen, open communicatie en veiligheidsmaatregelen.

Daarnaast bespraken de practoren hun visie op sociaal veilige sport in persoonlijke gesprekken met docent-onderzoekers en managementleden van deelnemende instellingen, tijdens de zgn. ROC-tour. Termen als gedrags- en cultuurverandering, kwetsbaarheid, reflectie, docentprofessionalisering en bewustwording werden vaak genoemd.

In totaal werden 227 mensen bevroegd, wat inzicht gaf in hoe verschillende betrokkenen sociale veiligheid in de sport ervaren en welke elementen zij cruciaal achten voor een veilige sport- en bewegingomgeving.

Literatuuronderzoek

Daarna is er literatuuronderzoek verricht om de praktijkbevindingen te vergelijken met wat er in de literatuur en beleidsdocumenten geschreven wordt over sociaal veilige sport. Hierdoor kan het perspectief vanuit de praktijk goed onderbouwd worden en bijdragen aan een specifiek raamwerk voor het practoraat sociaal veilige sport dat aansluit bij de eigenheid van het mbo. Dit betekent echter niet dat dit perspectief in andere contexten direct toepasbaar is of dat het bestaande theorieën en modellen vervangt.

De eerste stap in dit proces was het duiden van het concept veiligheid. Hierbij werd veiligheid niet alleen beschouwd als de afwezigheid van bedreigingen en risico's, maar ook als het bevorderen van een positieve en ondersteunende omgeving waarin alle deelnemers zich gewaardeerd en gerespecteerd voelen. Vervolgens werd het concept veiligheid in de context van de sport- en bewegingomgeving geplaatst. Daarbij werd ook aandacht besteed aan de beleidsmatige benadering van sociaal veilige sport, door bestaande beleidskaders en richtlijnen te onderzoeken die zijn ontworpen om een veilige sportomgeving te bevorderen.

Een belangrijke stap was het verkennen van wetenschappelijke perspectieven op dit onderwerp. Recent onderzoek en theoretische modellen werden geanalyseerd om inzicht te krijgen in de factoren die bijdragen aan een sociaal veilige sportomgeving. Daarnaast werd de internationale dimensie van dit vraagstuk onderzocht, waarbij gekeken werd naar hoe verschillende landen omgaan met de bevordering van sociaal veilige sportomgevingen. Ook werden definities en benaderingen binnen aanverwante sectoren, zoals onderwijs, bestudeerd. Deze sectoren bieden waardevolle inzichten die toepasbaar zijn op de sportcontext en kunnen helpen bij het vormgeven van een effectief perspectief op sociaal veilige sport.

Tot slot werd een synthese geboden van de kernbegrippen die voortkomen uit de verschillende definities, perspectieven en praktijkbevindingen. Deze dienden als bouwstenen voor het perspectief van het practoraat Sociaal Veilige Sport en zijn als

volgt geformuleerd:

Een sociaal veilige sport- en bewegingomgeving vraagt om focus op een **positieve plezierige** atmosfeer (Nederlandse sportraad, 2023; Helder, 2023; Stevens & Steenbergen, 2023; Bronckhorst et al, 2021), waarin iedereen zich **beschermd** weet tegen ongewenst gedrag (Mountjoy et al, 2016; Bronckhorst et al, 2021; African Union Sports Council, 2021; Stevens & Steenbergen, 2023). Het omvat een **pedagogisch klimaat**, welke vormgegeven kan worden vanuit diverse perspectieven zoals zelfdeterminatietheorie (Deci&Ryan, 2010), het zorgklimaat en de positive youth development theory (Lerner et al, 2005), zoals o.a. voorgesteld in het Jeugdsportkompas (Schipper-van Veldhoven, 2018; Bronckhorst et al, 2021; Stevens & Steenbergen, 2023; Bronckhorst et al, 2018). De **omgeving** is van invloed op de ontwikkeling van de sporter (Stevens & Steenbergen, 2023.; Bronckhorst et al, 2018.; Barrett, 2010), waarbij aspecten als **cultuur** (Edmondson, 1999; Haandrikman, 2024) en **inclusie** (Stevens & Steenbergen,

2023.; Sportakkoord II, 2022; Helder, 2023; African Union Sports Council, 2021) van belang zijn. Een sociaal veilige sport- en bewegingomgeving omvat ook een **moreel klimaat** waarin gedeelde normen en waarden prosociaal gedrag bevorderen en zo een positieve sportervaring realiseren (Spruit et al, 2019; Harvey & Light, 2012). Tenslotte kan worden gesteld dat sociale veiligheid een **individuele ervaring** betreft (Wanless, 2016.; Van Nunen, 2018) en dat het concept sociaal veilige sport vanuit een **holistisch** en **systemische** blik kan worden gezien (Haandrikman, 2024.; Stevens & Steenbergen, 2023; Lerner et al, 2005).

Om bovenstaande te visualiseren, zouden deze kernbegrippen als het ware onder de paraplu van sociaal veilige sport kunnen vallen. De paraplu staat symbool voor de beschermende rol van een sociaal veilige sportomgeving en de onderlinge samenhang van de kernbegrippen, die gezamenlijk de betekenis van sociaal veilige sport voor het practoraat vormen.

WAT

Wat is de betekenis van sociaal veilige sport als paraplubegrip?

Figuur 1. Paraplu begrip Sociaal Veilige Sport

Door deze systematische aanpak kon het practoraat Sociaal Veilige Sport een solide, door de praktijk gevoede en theoretisch onderbouwde basis leggen. Deze verantwoording toont aan dat de ondernomen stappen zorgvuldig zijn gepland en uitgevoerd. Met als doel een eigen perspectief op sociaal veilige sport te ontwikkelen, passend bij de eigenheid van het mbo en dat zowel wetenschappelijk robuust als praktisch toepasbaar is.

Werkzame elementen van sociaal veilige sport

Na de identificatie van de kernbegrippen die een sociaal veilige sport- en beweegomgeving definiëren, is een grondige analyse uitgevoerd om de onderlinge verbanden tussen deze elementen en bestaande richtlijnen te verkennen. Ook zijn inzichten vanuit de transitiekunde betrokken. Het doel was om de aspecten te identificeren die bijdragen aan en invloed uitoefenen op de sociale veiligheid binnen de sportcontext.

De tien geïdentificeerde kernbegrippen zijn geanalyseerd op hun onderlinge relaties en een praktische indeling is gemaakt om deze overzichtelijk te presenteren. Daarna zijn bestaande richtlijnen geanalyseerd, zoals de 4V's van NOC*NSF, het Kiwa label Sociaal Veilige Sport, de Checklist gemeentelijke positieve sportcultuur van het kenniscentrum sport en bewegen, en de Scan positieve sportcultuur van DSP Groep. Ook zijn de vijftien thema's van het Mulier Instituut, die zijn geïdentificeerd in een peiling onder gemeenten en sportbonden, meegenomen in de analyse.

Tenslotte zijn inzichten vanuit de transitiekunde meegenomen in de analyse, aangezien een transitie naar een sociaal veiligere sportomgeving noodzakelijk is. Inzichten van Stevens & Steenbergen (2023), Bronckhorst et al. (2018), en definities van Rotmans (2013) en Loorbach (2024) over transities en regimes zijn geïntegreerd om een dieper begrip te krijgen van hoe een sociaal veilige sportomgeving tot stand komt en kan worden verbeterd.

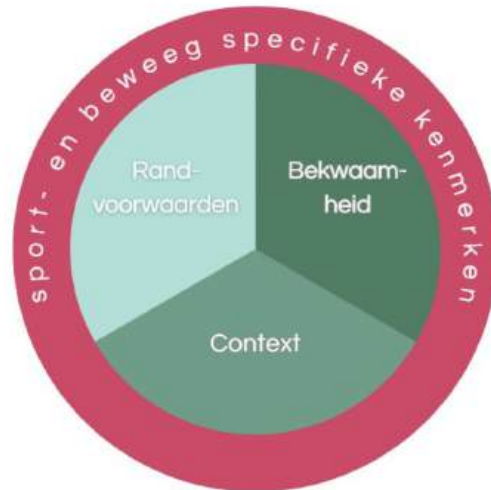
Deze systematische en multidimensionale aanpak heeft geleid tot een visuele representatie van de werkzame elementen onderliggend aan sociaal veilige sport, waarbij we deze bezien als bouwstenen voor interventies, gericht op een specifiek thema/problematiek, die een positieve invloed hebben op de doelgroep. De werkzaamheid van deze elementen is afhankelijk van context en implementatie (Kenniscentrum sport en bewegen, 2018).

Deze werkzame elementen zijn als volgt geordend; **randvoorwaarden, bekwaamheid en context.**

Dit biedt een dieper inzicht in de dynamiek van sociaal veilige sportomgevingen en hoe deze kunnen worden verbeterd, waarmee het mbo door middel van het practoraat Sociaal Veilige Sport kan bijdragen aan de versnelling van de transitie naar sociaal veilige sportomgevingen.

HOE

Wat zijn de werkzame elementen om verandering te realiseren?

- **Bekwaamheid**
is de wijze waarop men professioneel, doelmatig en verantwoord de werkzaamheden kan uitvoeren, zoals o.a. bewust pedagogisch handelen, het inzetten van passend leiderschap en een adequate aanpak etc.
- **Context**
is de omgeving, situatie of achtergrond waarin de activiteit plaatsvindt of wordt begrepen, zoals o.a. cultuur, systemen, hidden curriculum, etisch handelen etc.
- **Randvoorwaarden**
zijn de noodzakelijke vereisten die moeten worden voldaan om te komen tot uitvoering, zoals o.a. beleid, faciliteiten, meldstructuur, gedragscode etc.

Figuur 2. Peace-model

Deze zogenaamde Peace-ordening geeft de werkzame elementen van sociaal veilige sport weer. De driedeling vertegenwoordigt de aspecten waarop invloed kan worden uitgeoefend om te komen tot een sociaal veilige(re) sport. Deze indeling beoogt bruikbaar te zijn voor elke actor betrokken in de sport en kan helpen inzicht te krijgen in wat al goed gaat en waar nog meer aandacht aan besteed kan worden.. Daarnaast kunnen passende interventies worden gekoppeld aan de driedeling, zodat er een bruikbare handleiding ontstaat voor elke actor in de sport.

Anderzijds kan langs de drie werkzame elementen onderzocht worden welke mechanismen en interventies nodig en werkend zijn om een sociaal veilige sportomgeving te creëren en te onderhouden. Het focust op de praktische implementatie en de processen die verandering bevorderen.

Welke interventies passend en werkend zouden kunnen zijn, dat is de kern van dit practoraat en het praktijk(gericht) onderzoek.

We hebben de voorgestelde ordening getoetst aan de genoemde bestaande richtlijnen en modellen gerelateerd aan een sociaal veilige sport – en beweegomgeving. Deze factoren zijn allen te plaatsen binnen deze ordening, waar we met name binnen de randvoorwaarden veel interventies zien. Bekwaamheid in mindere mate, maar met name de context verdient aandacht om een effectieve holistische aanpak te bewerkstelligen (zie bijlage I voor uitwerking).

Raamwerk sociaal veilige sport

Zoals beschreven in de kernbegrippen bezien we sociaal veilige sport vanuit een holistische blik. Dat maakt dat we deel I en II niet los van elkaar kunnen zien en deze samenvoegen om te komen tot een coherent geheel, welke het perspectief van het practoraat op sociaal veilige sport duidt.

Het raamwerk sociaal veilige sport geeft een overzicht van de verschillende elementen en factoren die bijdragen aan een sociaal veilige sportomgeving. Het raamwerk is opgebouwd rondom een paraplu, die symbolisch de beschermende rol van een sociaal veilige sportomgeving weerspiegelt en de onderlinge samenhang van de kernbegrippen, die gezamenlijk de betekenis van sociaal veilige sport voor het practoraat weergeven.

Vragen

Het raamwerk stelt drie centrale vragen om de werking en implementatie van een sociaal veilige sportomgeving te verduidelijken:

WAT?

“Wat is de betekenis van sociaal veilige sport als paraplubegrip?”

De begrippen onder de paraplu voortkomend uit de praktijkbevindingen, diverse wetenschappelijke inzichten en definities, tonen gezamenlijk aan dat sociaal veilige sport wordt gezien als een allesomvattend concept dat verschillende aspecten van sport en bewegen integreert.

Raamwerk Sociaal Veilige Sport

Figuur 3. Raamwerk sociaal veilige sport

HOE?

“Wat zijn de werkzame elementen om verandering te realiseren?”

De paraplu met de drieverdeling vertegenwoordigt de Peace-ordening. Deze geeft de drie werkzame elementen van sociaal veilige sport weer; randvoorwaarden, bekwaamheid en context. Dit onderzoekt, langs de drie werkzame elementen, de mechanismen en interventies die nodig en werkend zijn om een sociaal veilige sportomgeving te creëren en te onderhouden. Het focust op de praktische implementatie en de processen die verandering bevorderen.

Dit raamwerk helpt om de essentiële elementen van sociale veiligheid in de sport te begrijpen en toe te passen, zodat een positieve en veilige sportomgeving voor iedereen kan worden gewaarborgd. Het benadrukt de noodzaak van beschermende randvoorwaarden, de contextuele factoren die daarbij een rol spelen, en de bekwaamheden die nodig zijn om dit te realiseren. Het biedt het practoraat de kaders waarbinnen het zich begeeft. Door de onderzoeksactiviteiten langs de drie werkzame elementen vorm te geven, kunnen we vervolgens duiden waar de focus ligt in de paraplu begrip sociaal veilige sport. Op deze manier kunnen we onderzoeken welke mechanismen en interventies werken om te komen tot een sociaal veilige sport- en beweegomgeving.

WIE? “Op welk niveau en welke actoren wordt impact gemaakt?”

Het puntje van de paraplu geeft richting aan de in te zetten interventies zodat daadwerkelijk impact kan worden gemaakt.

PROBLEEMSTELLING

Zoals hierboven aangegeven, wordt sociaal veilige sport door het practoraat gezien als paraplubegrip. Een holistisch, systemisch perspectief op sociaal veilige sport waarin vanuit onderlinge samenhang drie werkzame elementen zijn geordend.

De omgeving, gezien als één van de werkzame elementen, wordt gekenmerkt door verschillende actoren. Bronkhorst, van der Kerk en Schipper-van Veldhoven (2018) brengen aan de hand van micro-, meso- en macro- invloedssfeer ordening in deze stakeholders. Zij zien trainers/coaches en sporters binnen de micro-invloedssfeer. Bestuurders, scheidsrechters en ouders/begeleiders vormen de meso-invloedssfeer. Ten slotte maken sportbonden, sportkoepels en de politiek deel uit van de macro-invloedssfeer.

Naast een diversiteit aan actoren, vormen zij tevens gezamenlijk een sociaal systeem waarbinnen zij elkaar door onderlinge verbindingen beïnvloeden (Schipper – van Veldhoven & Steenberg, 2020). Gedeelde gewoonten, gedragingen en rituelen creëren een cultuur. In lijn met het cultuurmodel van Schein (2016), daarin gekenmerkt door de onderdelen gedrag, mindset en groepsarena, oftewel de relaties tussen de actoren. Wanneer een cultuurverandering gewenst is, vraagt dat om een wijziging op alle drie de onderdelen (Straathof, 2009). Dit geeft aan dat de gevraagde ontwikkeling naar sociaal veilige sport, een verandering in de sport- en bewegingsomgeving betreft waarbij cultuurverandering bij de betrokken stakeholders op micro-, meso- en macroniveau van belang is.

Echter, cultuur is hardnekkig en moeilijk te veranderen (Bronkhorst et al., 2018). Wel geeft Straathof (2009) aan dat cultuur door de eerder genoemde onderdelen uit het cultuurmodel van Schein, in transitie kan worden gebracht. De term transitie stipt daarmee een volgende complexiteit aan. Binnen een cultuur geldt een dominante manier van denken, werken en organiseren, aangeduid als regime. Een regime kan onder druk komen te staan wanneer de behoeften in de samenleving en maatschappij veranderen. Het regime raakt uit evenwicht en gaat op zoek naar een nieuwe balans. Een transitie wordt doorgemaakt, gekenmerkt door een schoksgewijze structurele verandering (Johansen, Loorbach & Stoopendaal, 2022). Door de bril van transitie kan ook de verandering naar sociaal veilige sport worden bekeken. De maatschappelijke behoefte om een sociaal veilig sportklimaat te realiseren legt druk op de geldende cultuur en het regime van stakeholders in de sport- en bewegingsomgeving. Een beweging die vervolgens complex is en vraagt om structurele verandering op diverse onderdelen.

Dit alles gecompliceerd door een moeilijk oplosbaar probleem, verschillende betrokken actoren, sociale complexiteit, diverse benaderingen en oplossingsrichtingen zonder standaard werkwijze. Ook wel een 'wicked problem' genoemd (Korsten, 2016).

Ten positieve biedt een transitie rondom een complex maatschappelijk vraagstuk als sociaal veilige sport, ook kansen. Een transitie geeft ruimte om tot fundamentele oplossingen te komen (Johansen et al., 2022). In dat licht zetten diverse partijen zich in de afgelopen jaren in voor een sociaal veilig sportklimaat, te denken valt aan overheid, sportbonden,

lectoraat Sportpedagogiek, onderzoekers, sportverenigingen etc. In deze lijn kan ook het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) een waardevolle bijdrage leveren. Studenten van de mbo opleidingen Sport en Bewegen (SB) vormen de toekomstig beroepsbeoefenaren in het werkveld van sport en bewegen. Door een sociaal veilig sportklimaat uit te dragen, kunnen zij een positieve bijdrage leveren aan het realiseren van de verandering naar sociaal veilige sport. Het waarborgen van een sociaal veilig klimaat is tevens opgenomen in het kwalificatiedossier mbo van Sport en Bewegen (SBB, 2023). Dit brengt een belangrijke verantwoordelijkheid richting het onderwijs met zich mee rondom bewustwording, kennis en handelen bij studenten. Naast door initiële opleiding gekwalificeerde sportprofessionals, zijn er ook vrijwillig of andere opgeleide (bijvoorbeeld via een sportbond) trainers, coaches en instructeurs actief in de sport- en beweegomgeving. Ook zij vormen voor het mbo een potentiële doelgroep als cursisten met een scholingsvraag rondom sociaal veilig sportklimaat, door middel van een Leven Lang Ontwikkelen (LLO) traject.

Om de bijdrage van het mbo onderwijs aan de transitie naar sociaal veilige sport te realiseren, is het belangrijk om kennis te ontwikkelen over dit maatschappelijk relevante en complexe vraagstuk gecombineerd met gevalideerde adviezen. Praktijk(gericht)e kennis combineren met inzichten uit wetenschappelijk onderzoek biedt daarin een mooie kans. Praktijk(gericht) onderzoek in samenwerking met onderwijs en het werkveld om van daaruit tot evidence

informed inzichten te komen naar wat werkt rondom sociaal veilige sport. Ook is kennis rondom transitie en de begeleiding van transitietrajecten van belang, met het oog op de complexiteit van de thematiek en gevraagde verandering.

Een practoraat sluit hier goed bij aan. Een expertiseplatform verbonden aan een mbo-instelling, waar praktijk(gericht) onderzoek wordt uitgevoerd. Het heeft als doel om kennis en innovatie te verspreiden en op te leiden tot innovatief vakmanschap. Een practoraat verbindt onderwijs, onderzoek en het werkveld (Stichting Practoraten.nl, 2021).

Om daarnaast zoveel mogelijk impact te kunnen maken op een maatschappelijk relevant thema als sociaal veilige sport, is het kansrijk om de verbinding met het mbo te vergroten. Een practoraat niet slechts gekoppeld aan één mbo-instelling, maar aan meerdere mbo-instellingen. Een gedeelde missie vanuit gezamenlijkheid bekrachtigen. Het practoraat Sociaal Veilige Sport bestaat uit negentien samenwerkende mbo-instellingen en biedt daarmee naast een unieke samenwerking, ook een buitengewone kans voor landelijke impact op de maatschappij.

DOELSTELLING

DOELSTELLING

De doelstelling van het practoraat Sociaal Veilige Sport richt zich op de bijdrage van het mbo aan het realiseren van sociaal veilige sport. Zo dragen wij bij aan een sport- en bewegingomgeving waarin iedereen positief en plezierig kan sporten en zich binnen een pedagogisch klimaat fysiek, psychisch en sociaal beschermd voelt.

RESULTATEN

Het vraagstuk rondom sociaal veilige sport is relevant voor verschillende contexten. Zowel maatschappelijk, als in de beroepspraktijk en het onderwijs is de thematiek van belang. In lijn met deze relevantie, beoogt het practoraat Sociaal Veilige Sport om impact te maken via vraagarticulatie, kennisontwikkeling en valorisatie.

Resultaten van het practoraat Sociaal Veilige Sport zullen in verscheidende vormen zichtbaar zijn, gericht op processen, producten en toepassing. Tevens in lijn met de manieren van doorwerking van praktijkgericht onderzoek volgens Andriessen (2019):

- Het practoraat Sociaal Veilige Sport realiseert kennisontwikkeling, productontwikkeling, persoonsontwikkeling en systeemontwikkeling rondom sociaal veilige sport, gevalideerd door praktijk(gericht) onderzoek en gebaseerd op inzichten uit wetenschappelijk onderzoek;
- Het practoraat Sociaal Veilige Sport draagt bij aan het versnellen van een transitie naar een sociaal veilig(er) klimaat binnen de Sport en Bewegen opleidingen, gericht op professionalisering, kennis- en persoonsontwikkeling van docenten en studenten waardoor zij sociaal veilige sport kunnen voorleven en belichamen;
- Het practoraat Sociaal Veilige Sport draagt bij aan het versnellen van een transitie naar een sociaal veilig(er) klimaat binnen de sport- en bewegingomgeving, gericht op professionalisering, kennis-, persoons- en systeemontwikkeling van betrokken actoren;
- Het practoraat Sociaal Veilige Sport levert onderwijsproducten op in lijn met bevindingen uit praktijk(gericht) onderzoek, ten behoeve van een integraal verweven thematiek sociaal veilige sport in het curriculum van de Sport en Bewegen opleidingen en LLO trajecten;
- Het practoraat Sociaal Veilige Sport vormt een landelijk netwerk van docent-onderzoekers van betrokken mbo-instellingen, gericht op kennisontwikkeling en kennisdeling.

DOELGROEPEN

Het practoraat Sociaal Veilige Sport richt zich op de volgende doelgroepen:

- Studenten en/of cursisten die geschoold worden in sociaal veilige sport;
- Docenten, onderwijsteams en organisaties van Sport en Bewegen opleidingen;
- Actoren in de sport- en bewegingomgeving

De te verwachten effecten bij deze doelgroepen zijn onder meer:

- Bewustwording, kennisontwikkeling dat richting geeft aan handelen in lijn met een sociaal veilig sportklimaat;
- Gedrag en cultuur van betrokken actoren in de sport- en bewegingomgeving, die bijdraagt aan sociaal veilige sport;
- Randvoorwaarden (bijv. beleid, faciliteiten, meldstructuur, gedragscode etc.) om te komen tot sociaal veilige sport zijn gewaarborgd.

VRAAGSTELLING

Kenmerkend voor een practoraat is de nauwe verbinding van onderwijs en praktijk als het gaat om onderzoek, innovatie en kennisontwikkeling. Gekoppeld aan een relevant vraagstuk als sociaal veilige sport, is vraagarticulatie dan ook van belang. Zoals in de aanleiding en probleemstelling aangegeven, leeft er in de maatschappij behoefte aan kennis over hoe te komen tot sociaal veilige sport. Ter aanvulling daarop, is het practoraat Sociaal Veilige Sport gestart met vraagarticulatie bij onderwijs en praktijk. Aan de hand van de handreiking 'Van praktijkvraag naar onderzoeksvraag' van de Kennisrotonde (van den Berg et al., 2019) hebben practoren en docent-onderzoekers stapsgewijs het proces van vraagarticulatie doorlopen. Verkennende

onderzoeksopdrachten bij de betrokken Sport en Bewegen opleidingen en actoren in de regio, evenals gesprekken met inhoudelijk experts op het gebied van sociaal veilige sport hebben informatie opgeleverd om praktijkvragen te signaleren en doorgronden. Vervolgens is er na literatuuronderzoek en meerdere inhoudelijke werksessies consensus binnen het practoraat gevonden in afbakening en formulering van het vraagstuk, evenals de ontwikkeling van een raamwerk met bijbehorende theoretische onderbouwing. Dit hoofdstuk geeft de onderzoekslijnen en het perspectief van het practoraat Sociaal Veilige Sport aan, langs de opeenvolgende onderdelen: hoofdvraag, deelvragen, raamwerk en theoretische onderbouwing.

HOOFDVRAAG

In lijn met de probleemstelling, doelstelling en op basis van vraagarticulatie is de hoofdvraag van het practoraat Sociaal Veilige Sport als volgt:

Hoe kan het mbo, door middel van het practoraat Sociaal Veilige Sport, bijdragen aan een versnelling van de transitie naar sociaal veilige sport?

Deze centrale onderzoeksvraag is geformuleerd als een ontwerpende, probleemoplossende en adviserende vraag, aansluitend bij de behoefte die is opgehaald in het proces van vraagarticulatie. Het richt zich op nieuwe oplossingen rondom het vraagstuk. Het practoraat Sociaal Veilige Sport beoogt om door middel van praktijk(gericht) onderzoek, te komen tot evidence informed inzichten om de transitie naar sociaal veilige sport te versnellen.

DEELVRAGEN

Om antwoord te geven op de complexe meervoudige hoofdvraag van het practoraat Sociaal Veilige Sport, zijn deelvragen geformuleerd. In het verlengde hiervan geeft figuur 4 een overzicht van de hoofdvraag en drie onderzoekslijnen met bijbehorende deelonderwerpen: De onderzoekslijnen in figuur 4 zijn gericht op een continue beweging van binnen naar buiten. Een interne onderzoekslijn 1 (binnen) die wordt opgevolgd door een externe onderzoekslijn 2 (buiten) en waarin zij elkaar continu beïnvloeden. Onderzoekslijn 3 betreft de laatste deelvraag waarin bevindingen worden geïntegreerd.

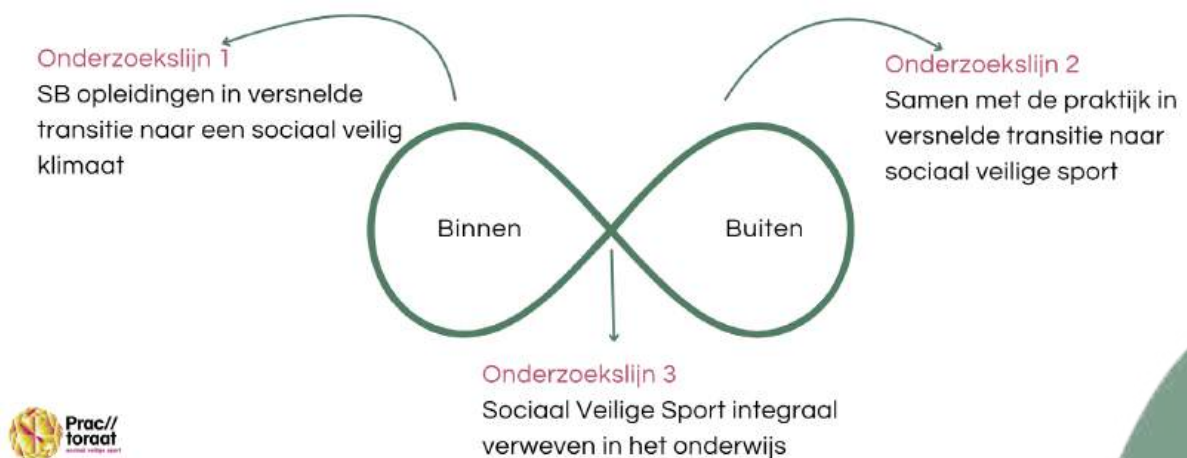
Bij de onderzoekslijnen zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd, opnieuw als ontwerpde, probleemoplossende en adviserende deelvragen:

- Onderzoeksvraag 1: Hoe kan een cultuur- en gedragsverandering bij de SB opleidingen worden vormgegeven, opdat dit bijdraagt aan een versnelling van de transitie naar een sociaal veilig klimaat?
- Onderzoeksvraag 2: Hoe kan een cultuur- en gedragsverandering van de actoren in de sport- en beweegomgeving worden vormgegeven, opdat dit bijdraagt aan een versnelling van de transitie naar sociaal veilige sport?
- Onderzoeksvraag 3: Hoe kan sociaal veilige sport integraal worden verweven in de SB opleidingen en LLO trajecten?

ONDERZOEKSLIJNEN

Hoofdvraag:

Hoe kan het mbo, door middel van het practoraat Sociaal Veilige Sport, bijdragen aan een versnelling van de transitie naar sociaal veilige sport?

Figuur 4. Onderzoekslijnen practoraat Sociaal Veilige Sport

ONDERZOEKSOPZET

PRAKTIJK(GERICHT) ONDERZOEK

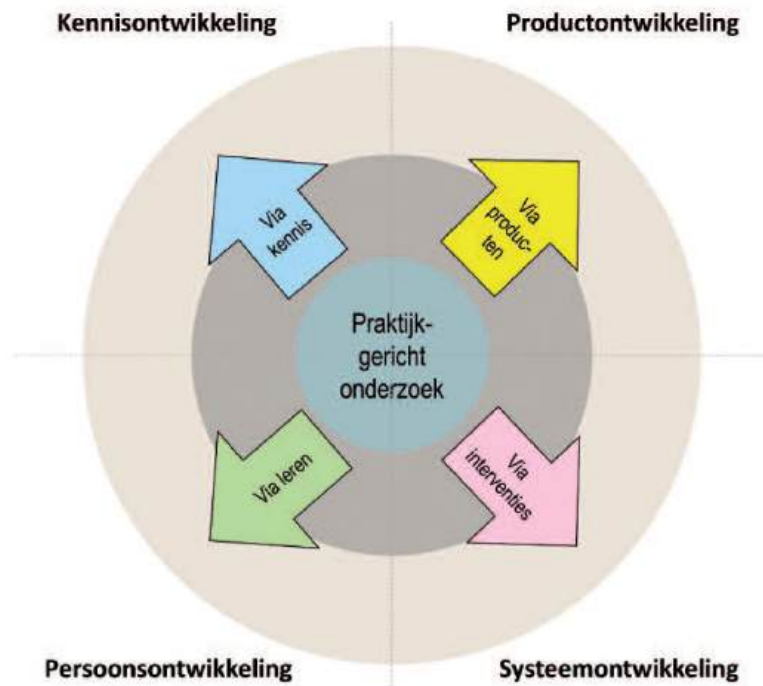
Zoals in de doelstelling aangegeven, beoogt het practoraat Sociaal Veilige Sport een bijdrage te leveren aan het realiseren van een sociaal veilige sport. Praktijk(gericht) onderzoek is hierin het middel. Daar is de volgende tweedeling in te maken:

Ten eerste is praktijkonderzoek gericht op het bevorderen van de onderwijspraktijk van docenten. Ervaringen van studenten worden vertaald naar de uitvoering van het onderwijs. Hierdoor versterkt praktijkonderzoek de docentprofessionalisering (van der Meer, Ritzen, Scheerens & Stevens, 2023). Deze benadering sluit aan bij onderzoekslijn 1 (figuur 4). Door middel van een gedrags- en cultuurverandering, staat de professionalisering van docenten en studenten centraal.

Ten tweede wordt praktijk(gericht) onderzoek gekenmerkt door uitvoering in en samen met het werkveld. De bevindingen die worden opgedaan leveren naar kennis ook concrete producten op die toepasbaar zijn in het onderwijs en bijdragen aan de ontwikkeling en professionalisering ervan (van der Meer et al., 2023). Deze insteek is aansluitend bij onderzoekslijn 2 en 3 (figuur 4) van het practoraat, waarin het werkveld actief wordt betrokken als samenwerkingspartner in onderzoek.

Naast het benoemen van kenmerken in uitvoering, is het tevens van belang om de meerwaarde van praktijk(gericht) onderzoek te belichten. De toegevoegde waarde van praktijk(gericht) onderzoek in het mbo om daarmee van meetbare resultaten naar merkbare impact te gaan. Andriessen (2019) spreekt daarin van de term doorwerking. De continue interactie tussen praktijkgericht onderzoek, de beroepspraktijk en het onderwijs. Deze wisselwerking brengt meerwaarde, door van en met elkaar te leren, veranderingen te realiseren, kennis en producten te ontwikkelen. Onderliggend aan de wisselwerking is een meer gelijkwaardige benadering; naar de analogie van een Cypher uit de HipHop is de interactie gebaseerd op een cirkel rondom een onderzoeksvraag, waarin er geen sprake is van een hiërarchische relatie. De cirkel kenmerkt zich expliciet door wederkerige relaties tussen deelnemers die zowel afwisselend geven als ontvangen (bijvoorbeeld onderwijzen en leren) en waar men kan doorbouwen op wat door anderen is ingebracht. Deelnemers doen mee omdat ze iets te geven en te ontvangen hebben binnen een bepaalde cirkel, niet vanwege een functie of hiërarchische positie (Allard, 2023).

Doorwerking kan langs vier lijnen worden gespecificeerd, zoals weergegeven in figuur 5:

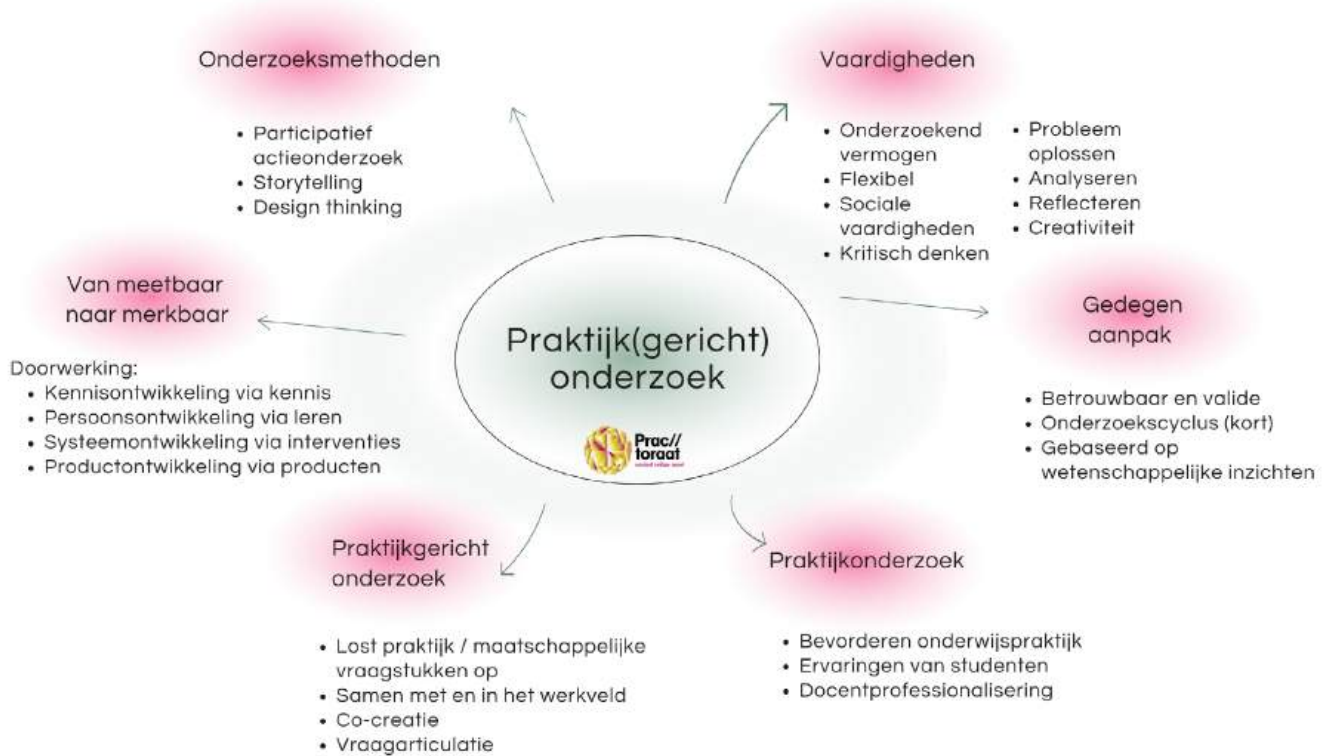

Figuur 5. Vier manieren van doorwerking praktijkgericht onderzoek (Andriessen, 2019)

Onderliggend aan de wijze van uitvoering en manieren van doorwerking door praktijk(gericht) onderzoek, past een grondigheid zoals deze ook verwacht wordt bij praktijk(gericht) onderzoek in het hbo. Een gedegen aanpak en onderbouwd proces. De eigenheid die het mbo daarbij meebrengt is in ontwikkeling. Onderzoek is een relatief nieuw onderwerp in het mbo. Bewegingen rondom positionering van het mbo in het kennislandschap zijn actueel en vernieuwend. De toetreding van de MBO Raad tot de Kenniscoalitie is daar een voorbeeld van. Hierin heeft de MBO Raad de ambitie aangegeven om als volwaardig

en gelijkwaardig partner deel te nemen in de netwerken en infrastructuur rondom onderzoek en kennis (Kenniscoalitie, 2024).

Om betekenis te geven aan praktijk(gericht) onderzoek heeft het practoraat Sociaal Veilige Sport op basis van literatuuronderzoek en gesprekken met collega practoren een praatplaat ontwikkeld. Deze plaat (figuur 6) geeft beeld bij de zienswijze van het practoraat ten aanzien van praktijk(gericht) onderzoek. Kenmerken die hierboven zijn aangegeven komen tevens terug als steekwoorden op de plaat.

Figuur 6. Praatplaat praktijk(gericht) onderzoek practoraat Sociaal Veilige Sport

Verder streeft het practoraat naar 'evidence informed' werken, wat aangeeft dat er geïnformeerd wordt gewerkt gebaseerd op bevindingen uit onderzoek en praktijkervaringen van docenten. Enerzijds zal het practoraat Sociaal Veilige Sport hierbij gebruik maken van bestaande kennis. Het benutten van inzichten uit (wetenschappelijk) onderzoek, zoals onder meer van het lectoraat Sportpedagogiek Windesheim. Anderzijds zal het practoraat Sociaal Veilige Sport aan de hand van de onderzoekslijnen en praktijkervaringen van docenten, ook tot eigen kenniscreatie komen. In lijn met

Christis (2024) zal het practoraat Sociaal Veilige Sport komen tot kennis-, onderwijs- en praktijkproducten die voortkomen uit een kennisstroom, gevoed door de wetenschap en praktijk.

Daarbij is valorisatie, het bruikbaar maken van onderzoeksbevindingen naar de praktijk, een belangrijke focus voor het practoraat. Voor zowel de onderwijs- als beroepspraktijk dienen de inzichten praktisch en toepasbaar te zijn. Alleen dan kan de beoogde impact worden gemaakt en worden resultaten van de versnelde transitie naar sociaal veilige sport merkbaar.

ONDERZOEKSMETHODEN

Zoals in de probleemstelling is benoemd, kan de verandering naar sociaal veilige sport als een 'wicked problem' worden gezien. Om een complex probleem aan te pakken, is het bedenken van een concept, uitproberen, herhalen, evalueren en reageren noodzakelijk (Snowden, 2007). Activiteiten die aansluiten bij onderzoeksmethoden zoals participatief actieonderzoek (Lewin, 1946), design thinking (Archer, 1965; Auernhammer & Bernard, 2023) en storytelling (Gallagher, 2011), weergegeven in figuur 6. De keuze in methodologie bij de thematiek en het perspectief van het practoraat Sociaal Veilige Sport, kan ook gevoed worden door de soft systems methodology (SSM) van Checkland (2000). Verder is met het oog op het transitievraagstuk, het X-curve model geschikt (Loorbach, Frantzeskaki, & Avelino, 2017).

Door de opvolgende fasering van de onderzoekslijnen, zal een selectie tot de daadwerkelijke onderzoeksmethode(n) per onderzoekslijn plaatsvinden. Iedere fase zal procesmatig en stapsgewijs worden doorlopen, aan de hand van een iteratief onderzoeksproces (figuur 7); het stelselmatig herhalen van verschillende stappen. Dit houdt in dat er meerdere keren heen en weer wordt gegaan tussen de verschillende fases van het onderzoek. Door deze stappen te herhalen, worden diepere inzichten in het onderzoeksthema verkregen (Plochg & van Zwieten, 2007).

Verder zal aan de hand van de PDCA cyclus per onderzoekslijn onder meer worden gereflecteerd op de methodologie, waardoor bijstellen binnen en naar de volgende onderzoekslijn mogelijk is.

Figuur 7. Iteratief onderzoeksproces practoraat Sociaal Veilige Sport

ONDERZOEKSONTWERP

Betrokkenen

In het onderzoeksontwerp van het practoraat Sociaal Veilige Sport, zijn de betrokkenen bij het onderzoek afhankelijk van de desbetreffende onderzoekslijn:

- Onderzoekslijn 1: SB opleidingen in versnelde transitie naar een sociaal veilig klimaat

De direct betrokkenen zijn practoren, docent-onderzoekers, docenten van de SB onderwijsteams en studenten van de mbo-instellingen gelieerd aan het practoraat Sociaal Veilige Sport. Het management en organisatie niveau van de aan het practoraat verbonden ROC's maken deel uit van de indirect betrokkenen.

- Onderzoekslijn 2: Samen met de praktijk in versnelde transitie naar sociaal veilige sport

In deze onderzoekslijn wordt het onderzoek uitgevoerd in samenwerking tussen practoren, docent-onderzoekers, docenten van de SB onderwijsteams en studenten van de mbo-instellingen aangesloten bij het practoraat Sociaal Veilige Sport, evenals actoren in de praktijk: sportverenigingen/-clubs, sportbonden en sportondersteunende organisaties.

- Onderzoekslijn 3: Sociaal veilige sport integraal verweven in het onderwijs

Bij onderzoekslijn 3 zijn practoren, docent-onderzoekers, docenten van de SB onderwijsteams, studenten en onderwijsontwikkelaars van de mbo-instellingen verbonden aan het practoraat Sociaal Veilige Sport, evenals een vertegenwoordiging van actoren in de praktijk: sportverenigingen/-clubs, sportbonden en sportondersteunende organisaties betrokken.

Kennisdeling en impact

Een belangrijke stap na kennisontwikkeling is kennisdeling en het maken van impact. Naast kennisdeling binnen de kenniskring van het practoraat en betrokken samenwerkingspartners, hecht het practoraat Sociaal Veilige Sport waarde aan bredere verspreiding van de opgedane inzichten en ontwikkelde producten. Dit in lijn met de missie van het practoraat Sociaal Veilige Sport om een bijdrage te leveren aan de transitie naar sociaal veilige sport en de eerder geformuleerde doelgroepen van het practoraat. Door de kennis zo breed mogelijk te verspreiden en benutten, kan de gezamenlijke landelijke impact worden vergroot. Deze brede kennisdeling richt zich op:

- Publicatie van artikelen
- Opleveren van kennis-, onderwijs- en praktijkproducten
- Lanceren van campagne (externe communicatie)
- Organiseren van congres

De impact die het practoraat Sociaal Veilige Sport voor ogen heeft reikt verder dan de kennisontwikkeling en verspreiding ervan. Van Vliet (2022) stelt dat de beoogde impact de laatste stap is in een proces.

Impact kent verschillen in typering, zie tabel 1. In lijn met tabel 1 en de geformuleerde onderzoeksvragen, richt het practoraat Sociaal Veilige Sport zich op impact op het systeem door middel van gedragsverandering. Door de beoogde gedrags- en cultuurverandering, wordt de verandering in het systeem merkbaar.

Reflectie onderzoeksresultaten

Op de onderzoeksresultaten zal worden gereflecteerd aan de hand van een PDCA cyclus. Een Plan-Do-Check-Act cyclus die zowel per onderzoekslijn als over de onderzoekslijnen als geheel zal lopen, waarbij verschillende indicatoren aan bod zullen komen. Allereerst zal er gereflecteerd worden op de stappen van de onderzoekscyclus, waar onder meer de gekozen methodologie als resultaten onderdeel van zijn.

Verder zullen de kwaliteitsgebieden voor practoraten worden meegenomen van Stichting Practoraten.nl (2020). Het gaat hierbij om innoveren, organiseren, professionaliseren en realiseren. Door ook deze kwaliteitsgebieden te hanteren in de reflectie van de onderzoekslijnen, kan de voortgang van het practoraat rondom kwaliteit worden gemonitord.

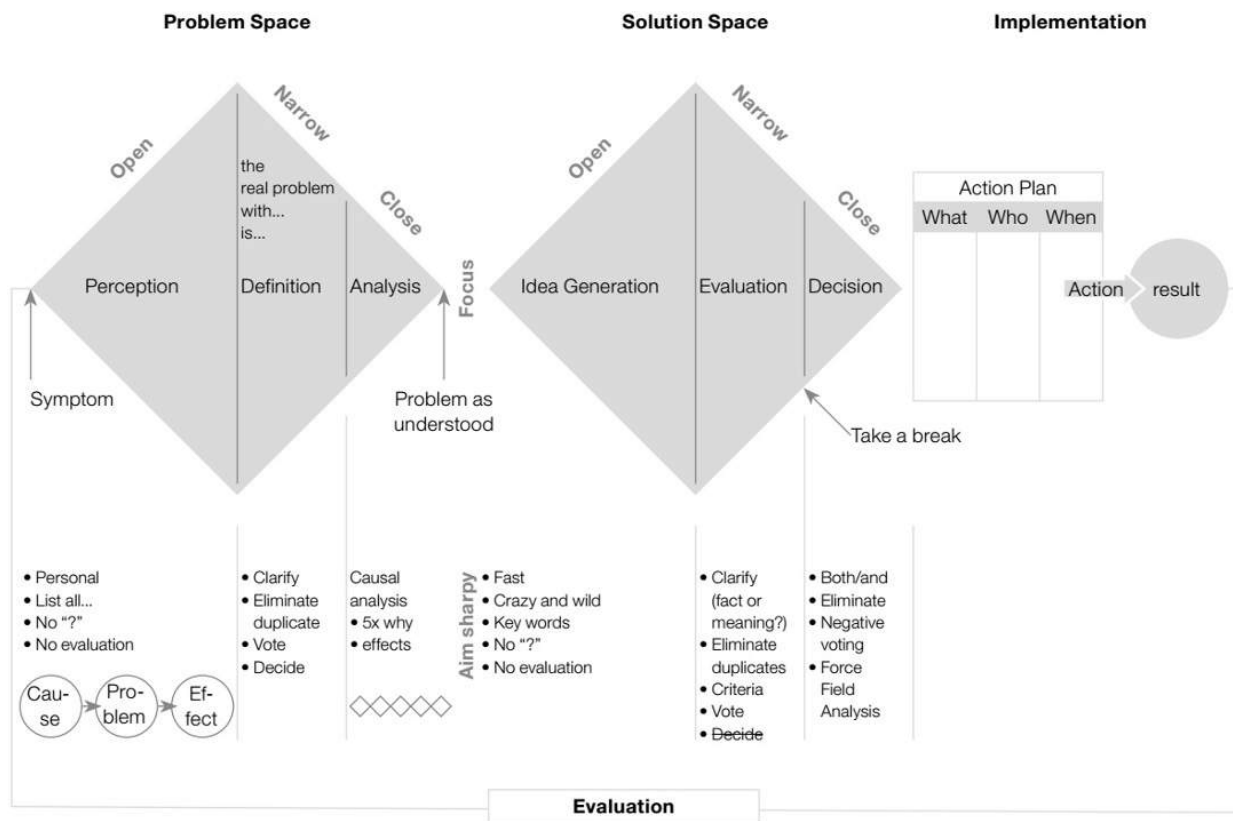
	Output	Outcome	Impact
Tijd	Korte termijn	Middenlange termijn	Lange termijn
Bereik	Projectdeelnemers	Netwerk	Iedereen in domein
Object	Persoon	Organisatie	Systeem
Product	Deliverables	Kennistoename	Gedragsverandering

Tabel 1. Verschillende typering van impact (Van Vliet, 2022)

FASERING EN PLANNING

Om antwoord te geven op de hoofdvraag, heeft het practoraat Sociaal Veilige Sport gekozen voor het formuleren van deelvragen. Aan deze vragen zijn drie onderzoekslijnen gekoppeld, die fasering brengen in het practoraat.

De opvolging van onderzoekslijnen en activiteiten kunnen bezien worden vanuit het 'problem solving model' van Skoe in figuur 8 (Camacho, 2018).

Figuur 8. Problem solving model Skoe (Camacho, 2018)

In lijn met het model in figuur 8, kan de fasering van het practoraat als volgt geplaatst worden:

- 'Problem space': de oprichtingsfase van het practoraat waarin diverse activiteiten hebben plaatsgevonden voor de totstandkoming van het practoraat. Zie figuur 9 voor een tijdlijn van deze oprichtingsperiode.
- 'Solution space': onderzoekslijnen 1 en 2 zijn in deze fase te plaatsen, waarin aan kennisontwikkeling en oplossingsrichtingen wordt gewerkt.

Figuur 10 betreft een visuele weergave van de volgende fasering.

Figuur 9. Ontwikkelingen practoraat Sociaal Veilige Sport

Figuur 10. Tijdslijn practoraat Sociaal Veilige Sport

Onderzoekslijn 1: SB opleidingen in versnelde transitie naar een sociaal veilig klimaat

- Onderzoeksvraag: Hoe kan een cultuur- en gedragsverandering bij de SB opleidingen worden vormgegeven, opdat dit bijdraagt aan een versnelling van de transitie naar een sociaal veilig klimaat?
- Activiteiten: doorlopen onderzoekscyclus praktijkonderzoek.
- Omschrijving methode: wordt als onderdeel van de onderzoekscyclus nader bepaald. Mogelijk actieonderzoek, soft systems methodology (Checkland).
- Tijdsplanning: sep '24 t/m jul '26
- Beoogde resultaten: merkbaar een transitie versnellen naar een sociaal veilig(er) klimaat binnen de SB opleidingen, gericht op docenten en studenten. De ontwikkeling

van kennisproducten rondom gedrags- en cultuurverandering naar een sociaal veilig klimaat. Doorwerking via leren naar persoonsontwikkeling en interventies naar systeemontwikkeling. Te denken valt aan herkenning en bewustwording van thematiek, sociaal veilige sport als onderwerp van gesprek, start van initiatieven, etc.

Onderzoekslijn 2: Samen met de praktijk in versnelde transitie naar sociaal veilige sport

- Onderzoeksvraag: Hoe kan een cultuur- en gedragsverandering van de actoren in de sport- en beweegomgeving worden vormgegeven, opdat dit bijdraagt aan een versnelling van de transitie naar sociaal veilige sport?
- Activiteiten: doorlopen onderzoekscyclus praktijk(gericht) onderzoek.

- Omschrijving methode: wordt als onderdeel van de onderzoekscyclus nader bepaald. Mogelijk actieonderzoek, soft systems methodology (Checkland).
- Tijdsplanning: sep '25 t/m jul '26
- Beoogde resultaten: merkbaar een transitie versnellen naar sociaal veilige sport binnen de sport- en bewegingomgeving, gericht op betrokken actoren. De ontwikkeling van kennis- en praktijkproducten rondom gedrags- en cultuurverandering naar sociaal veilige sport. Doorwerking via leren naar persoonsontwikkeling en interventies naar systeemontwikkeling. Te denken valt aan herkenning en bewustwording van thematiek, sociaal veilige sport als onderwerp van gesprek, start van initiatieven, etc.

'Implementation space': onderzoekslijn 3 kenmerkt zich door implementatie met daarbij een focus op het onderwijs. Het bruikbaar maken van onderzoeksbevindingen voor de onderwijspraktijk, die tevens toepasbaar zijn voor het werkveld.

Onderzoekslijn 3: Sociaal veilige sport integraal verweven in het onderwijs

- Onderzoeksvraag: Hoe kan sociaal veilige sport integraal worden verweven in de SB opleidingen en LLO trajecten?
- Activiteiten: doorlopen onderzoekscyclus praktijk(gericht) onderzoek.
- Omschrijving methode: wordt als onderdeel van de onderzoekscyclus nader bepaald. Mogelijk design thinking.
- Tijdsplanning: sep '26 t/m okt '27
- Beoogde resultaten: De ontwikkeling van onderwijsproducten rondom sociaal veilige sport, ten behoeve van een integraal verweven thematiek sociaal veilige sport in de SB opleidingen en LLO trajecten.

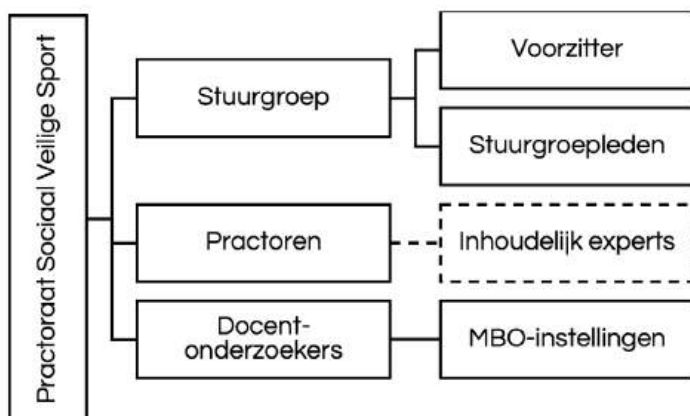

SAMENWERKINGSVER- BAND EN ORGANISATIE

Organisatie en financiën

Het practoraat Sociaal Veilige Sport bestaat uit een samenwerkingsverband van negentien mbo-instellingen. Naast twee practoren, wordt het practoraat bemenst door docent-onderzoekers. Iedere betrokken mbo-instelling levert een docent-onderzoeker voor 0,2 fte. Gezien het samenwerkingsverband, bestaat het practoraat tevens uit een stuurgroep. Deze is samengesteld met een afvaardiging uit het management van de betrokken mbo-instellingen en een toegewezen voorzitter. Periodiek vergadert de stuurgroep samen met practoren a.d.h.v. PDCA-cyclus en legt jaarlijks verantwoording af aan de betrokken partijen. Figuur 11 geeft het organigram van het practoraat Sociaal Veilige Sport weer. Zie informatiepagina (blz. 2) voor verder specificatie.

Partijen dragen gezamenlijk bij aan de kosten voor het practoraat, ieder voor een even groot deel. Kosten worden jaarlijks begroot en gefactureerd. In het eerste jaar zijn de kosten voor samenwerking begroot op €144.000,- (1,2 fte) practoren, €12.000,- (0,2 fte) management ondersteuning en €15.000,- overig (materieel, scholing, etc.). Jaarlijkse indexering wordt afgestemd met bijstelling van het practoraatsplan. Kosten voor de inzet van een docent-onderzoeker worden gedragen door de eigen mbo-instelling. Het Graafschap College dient als penvoerder. Afspraken zijn vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst.

Figuur 11. Organigram Practoraat Sociaal Veilige Sport

Partners

Naast het samenwerkingsverband zoals weergegeven in figuur 11, werkt het practoraat Sociaal Veilige Sport met verschillende partners samen. Hierbij een overzicht en huidige status:

- Lectoraat Sportpedagogiek Windesheim / Leerstoel Sports Risks & Safety UT: samenwerkingspartner o.a. in professionalisering practoraat, onderwijsontwikkeling, uitdragen gezamenlijke missie en taal, feedback en review, gezamenlijk optrekken in onderzoeksprojecten, kenniskring, onderzoeken van passende financiële stromen voor innovatie en implementatie projecten;
- Mulier Instituut: adviseren en ondersteunen van practoraat;
- NOC*NSF (afdeling sportparticipatie, clubkaderontwikkeling en het traject Sports & Integrity): verkenning van mogelijkheden voor samenwerking;
- Centrum Veilige Sport Nederland: verkenning van mogelijkheden voor samenwerking;
- DRIFT: verkenning van mogelijkheden voor samenwerking;
- Nader te bepalen sportverenigingen/-clubs, sportbonden, sportondersteunende organisaties: verkenning van mogelijkheden voor samenwerking (onderzoekspartner in onderzoekslijnen 1 en 2).

Rol en inbreng

Zoals in de onderzoeksopzet aangegeven, is voor praktijk(gericht) onderzoek de actieve rol van onderwijs en werkveld kenmerkend. Deze alinea beschrijft de rol en inbreng van de betrokkenen in het onderzoek:

- **Studenten:** Studenten zijn de toekomstig beroepsprofessionals. Zij ontwikkelen zich door middel van de SB opleiding naar professional. Studenten zijn de verbinding naar het werkveld. Niet alleen als toekomstig professional, maar tevens als sportbeoefenaar. Een dubbelrol. In onderzoek fungeren zij als student-onderzoeker. Een belangrijk onderdeel van de onderzoeksgroep.
- **Docenten:** Docenten zijn de professionals van de Sport en Bewegen opleidingen. Vanuit het contact met studenten, zijn zij de voorlevers van een sociaal veilig klimaat. Zij vormen tevens een verbinding met het werkveld. Ten slotte zijn zij doorgaans ook zelf sportbeoefenaar.
- **Partners:** Partners zoals hierboven beschreven vormen een belangrijk schakel in het practoraat. Waardevolle inbreng rondom het thema sociaal veilige sport, onderzoeksvaardigheden of transitiekunde. Daarnaast door ervaringen met interventies en innovaties die het practoraat kan onderzoeken of benutten.

COMMUNICATIE

Doelstelling communicatie

Om de gewenste impact te realiseren rondom de missie en doelstelling van het practoraat Sociaal Veilige Sport, is intern en extern profileren van belang. Enerzijds met informeren (kennis) als doel, om doelgroepen te informeren over onderzoeksresultaten. Anderzijds om te inspireren (houding en gedrag), om doelgroepen door middel van kennisverrijking aan te zetten tot gedragsverandering zodat cultuurverandering kan plaatsvinden. De kernboodschap draait daarbij om: 'maak samen met ons de sport sociaal veiliger'. De 'tone of voice' is daarbij aansluitend bij de thematiek: respectvol, inclusief, activerend, toegankelijk, enthousiast en open.

Doelgroepen

Er zijn verschillende doelgroepen te onderscheiden waar de communicatie van het practoraat Sociaal Veilige Sport zich op zal richten:

Intern

- Docent-onderzoekers
- Management aangesloten mbo-instellingen
- Docenten en medewerkers aangesloten mbo-instellingen

Extern

- Sportbeoefenaars (al dan niet verbonden aan een sportvereniging/-club)
- Studenten/cursisten
- Werkveld: sportverenigingen, ondernemende sport, trainer-coaches (zowel vrijwilligers als professionals)
- Samenwerkingspartners: lectoraat Sportpedagogiek Windesheim, Leerstoel UT Sports Risks & Safety, NOC*NSF, sportbonden
- Overheid en gemeenten
- Organisaties die opleidingen aanbieden op het gebied van Sport en Bewegen

Middelen

Momenteel wordt er, op basis van een communicatiebriefing, gewerkt aan een strategisch communicatieplan. In samenwerking opgesteld door team Marketing en Communicatie (Graafschap College), stuurgroep en practoren Sociaal Veilige Sport. Beoogde communicatiemiddelen zullen hier ook in worden benoemd. Te denken valt aan website, symposium, huisstijl, social media, digitale omgeving, diverse contentsoorten etc.

REFLECTIE

Het schrijven van het practoraatsplan markeert niet alleen het bijna-einde van de oprichtingsfase, maar hiermee is ook de oriëntatiefase, zoals gesteld in participatief actieonderzoek (Lewin, 1947) van start gegaan. Vanuit het perspectief van actieonderzoek zien wij reflectie niet slechts als toevoeging, maar integraal onderdeel van het proces. Het stelt ons in staat om voortdurend te leren, aan te passen en te groeien in onze aanpak. Daarom sluiten we dit practoraatsplan af met een korte reflectie op het doorlopen proces.

Het practoraatsplan biedt een grondige beschrijving van het fundament waarop ons onderzoek rust, inclusief de uitdagingen zoals (het gebrek aan eenduidige) definities, perspectievorming en het vormen van een gemeenschappelijke taal en beeld binnen het practoraatsteam. De complexiteit van zowel de omvang van het practoraat als de thematiek waarop we ons richten, is aanzienlijk. Waar de andere practoraten ervoor kiezen om de teamsamenstelling pas na het kwartiermakerschap en de ontwikkeling van het practoraatsplan te bepalen, is dat in ons geval andersom geweest. Dit had tot gevolg dat er docent-onderzoekers al waren aangesteld voordat de practoren waren benoemd. In de praktijk leidde dit er toe dat we met het gehele team de verkenningen hebben uitgevoerd. Dit kan worden gezien als een vertragende factor, immers twintig docent-onderzoekers meenemen en tegelijkertijd laten participeren in het ontwikkelen van een gedeeld gedachtegoed kost tijd. Anderzijds biedt het juist ook de mogelijkheid tot het creëren van

draagvlak en komen tot een gedeelde visie en gemeenschappelijke taal. Een belangrijke basis van waaruit de beoogde transitie door middel van praktijk(gericht) onderzoek kan worden opgestart.

We hebben er voor gekozen om in te zetten op verbinding, co-creatie en grondigheid. Te denken valt aan een ROC-tour langs aangesloten mbo-instellingen, uitgebreid literatuuronderzoek, verkenningsopdrachten en diverse werkgroepen met docent-onderzoekers. De waardevolle opbrengsten en inzichten van docent-onderzoekers hebben mooie input geleverd voor het practoraatsplan. Tegelijkertijd leverde deze aanpak van co-creatie en gedegeheid ook tijdsdruk op, binnen de gestelde termijn van oplevering van het practoraatsplan. Wel heeft het practoraatsplan hierdoor een grondig theoretisch fundament. Daarentegen is de uitwerking in onderzoeksprojecten nog minder voor het voetlicht gekomen. Dit zal als onderdeel van de te doorlopen onderzoekscyclus per onderzoekslijn nader worden gespecificeerd. Het sterke fundament en het draagvlak zorgt er ook voor dat we vanuit dezelfde betekenis van sociaal veilige sport te werk kunnen, waardoor er naar verwachting minder hoeft te worden bijgestuurd.

De samenwerking tussen de practoren verloopt buitengewoon goed. Bij de start van het practoraat begin november 2023 hebben wij elkaar pas leren kennen; kennismaken, elkaar aanvoelen, verbinden, dit ging in een rap tempo. Onze denkwijze, visie op onderzoek, samenwerken en het leiden van een team komen overeen. Dit

kan ook een risico op blinde vlekken met zich meebrengen. We zoeken dan ook altijd naar een externe kritische blik om ons scherp te houden. Onder andere Antoine de Schipper van het lectoraat Sportpedagogiek (Windesheim) vervult die rol met verve. Ook de stuurgroep van het practoraat geeft ons een prettig klankbord.

Het practoraat Sociaal Veilige Sport helder en zichtbaar positioneren binnen de aangesloten mbo-instellingen is een cruciale volgende stap. Dit vereist een nauwgezette afstemming en communicatie om ervoor te zorgen dat het practoraat effectief kan fungeren binnen de bredere organisatorische context.

Tenslotte heeft het afbakenen en maken van keuzes onze aanhoudende aandacht, waarbij wij ons voortdurend afvragen hoe de onderzoeksvragen zijn verbonden met zowel onderwijs als praktijk en hoe deze kunnen leiden tot merkbare veranderingen in de sport – en beweegomgeving.

Practoren :
Daniëlle van den Bijgaart-Pol
Marcia Smeding

Al met al toont het practoraatsplan een belangrijke mijlpaal in de ambitie om bij te dragen aan een versnelling van de transitie naar een sociaal veilige sport. Het is een document dat niet alleen het perspectief en de strategische richting van het practoraat schetst, maar ook onze voortdurende toewijding aan onderzoeken, reflecteren, leren en groeien benadrukt. Samen met de betrokken docent-onderzoekers en samenwerkingspartners kijken wij uit naar de volgende fase in het practoraat Sociaal Veilige Sport.

Het mbo in beweging voor sociaal
veilige sport: samen bouwen we verder!

LITERATUURLIJST

- Allard, G. (2023). Investigating the value of Urban dance ciphering in support of 21st century Cyclic Learning: enhancing ownership and leadership of the learner. Canterbury Christ Church University.
- Andriessen, D. (2019). Doorwerking van onderzoek in complexe vraagstukken. Bewegen in complexiteit. Hogeschool Utrecht. 105-111.
- Archer, B. L. (1965). Systematic Method for Designers. Council of Industrial Design.
- Auernhammer, Jan & Roth, Bernard. (2023). What is Design Thinking?.
10.13140/RG.2.2.17861.22243.
- Barrett, B. J. (2010). Is "Safety" Dangerous? A Critical Examination of the Classroom as Safe Space. The Canadian Journal for the Scholarship of Teaching and Learning, 1(1).
<https://doi.org/10.5206/cjsotl-rcacea.2010.1>.
- Berg, van den, N., Teurlings, C., Strix/Aluco/TOiP, Janssen, B., & Stellenbosch Advies. (2019). Van praktijkvraag naar onderzoeksvraag. Kennisrotonde.
[Kennisrotonde-publicatie-Vraagarticulatie.pdf \(nro.nl\)](#)
- Bosman, R., Loorbach, D., Frantzeskaki, N., & Pistorius, T. (2014). Discursive regime dynamics in the Dutch energy transition. Environmental Innovation And Societal Transitions, 13, 45–59. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2014.07.003>
- Bronkhorst, A., Van der Kerk, J. & Schipper- van Veldhoven, N. (2018). Een pedagogisch sportklimaat: het realiseren van een positieve clubcultuur. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Bronkhorst, Arnold & Schipper van Veldhoven, Nicolette & Hofenk, Harold & de Greeff, Marck J. & Luderus, Anne & Jacobs, Frank. (2021). Onderzoeksrapportage Kids First, towards a pedagogical climate.
- Camacho, M. (2018). An integrative model of design thinking. DMI: Academic Design Management Conference, (21), 627-641.
- Checkland, P. (2000). Soft systems methodology: a thirty year retrospective. Systems Research And Behavioral Science, 17(S1), S11–S58. <https://doi.org/10.1002/1099->

1743(200011)17:1

Christis, J. (2024). [Over de huidige staat van praktijkgericht onderzoek in het hbo.](#)

Scienceguide. 'Over de huidige staat van praktijkgericht onderzoek in het hbo' -
ScienceGuide

Duijnhoven, H., Van Buul-Besseling, K., & Vink, N. (2014). De samenhang tussen fysieke en sociale veiligheid in theorie en praktijk. Tijdschrift Voor Veiligheid, 13(3). <https://doi.org/10.5553/tvv/187279482014013003002>

Edmondson, A. C., & Lei, Z. (2014). Psychological safety: The history, renaissance, and future of an interpersonal construct. Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior, 1(1), 23–43. doi:10.1146/annurev-orgpsych-031413-091305

Fijbes Consultancy (2021). Rapportage onderzoek sociale veiligheid. Topsportprogramma NTB. [Via Microsoft Word - rapportage sociale-veiligheid NTB-definitief.docx \(triathlonbond.nl\)](#)

Gallagher, Kathleen. (2011). In search of a theoretical basis for storytelling in education research: Story as method. International Journal of Research & Method in Education.

Haandrikman, M. J. M., & Schipper-van Veldhoven, N. (2024). Building European Safe Sports Together: a conceptual framework of transgressive behaviour. BESST. <https://besst-safesport.eu/besst-publishes-conceptual-framework-of-transgressive-behaviour/>

Harvey, S., & Light, R. (Eds.). (2012). Ethics in Youth Sport: Policy and Pedagogical Applications (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203806920>

Johansen, F., Loorbach, D., & Stoopendaal, A. (2022). Positieve gezondheid. Beleid en Maatschappij, (49).

Jain, Aditya & Leka, Stavroula & Zwetsloot, Gerard. (2018). Approaches to Managing Health, Safety and Well-Being. 10.1007/978-94-024-1261-1_2.

Kenniscentrum Sport. (2018). Werkzame elementen kader van Kenniscentrum Sport. Via <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=9297&m=1546514147&action=file.download>

Kenniscentrum Sport en Beweging. (2021). Als gemeente aan de slag met een positieve sportcultuur, Checklist GPS en best practices.

Kenniscoalitie. (2024, 22 april). MBO Raad nieuw lid van de kenniscoalitie: belangrijke stap om

onderzoeks- en innovatie-ecosysteem van Nederland verder te versterken. [MBO-Raad-nieuw-lid-van-de-Kenniscoalitie.pdf](#)

Kiwa. (2022). Label sociaal veilig klimaat.

<https://www.kiwa.com/nl/nl/services/certificering/label-veilig-sociaal-klimaat/>

KNHB (2022). Samenvatting van de rapportage en bevindingen door Fijbes Consultancy naar aanleiding van het onderzoek naar het prestatieklimaat van het Nederlands Elftal Dames. Via [Rapportage onderzoek prestatieklimaat Nederlands Elftal Dames opgeleverd \(knhb.nl\)](#)

Korsten, A. (2016). Wicked problems in het kort.

[Wicked problems in het kort.pdf \(arnokorsten.nl\)](#)

Lerner, R. M., Almerigi, J. B., Theokas, C., & Lerner, J. V. (2005). Positive Youth Development: A view of the issues. *Journal of Early Adolescence*, 25, 1, 10-16. doi: 10.1177/0272431604273211

Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of social issues*, 2(4), 34-46.

Loorbach, D., Frantzeskaki, N., & Avelino, F. (2017). Sustainability Transitions Research: Transforming Science and Practice for Societal Change. *Annual Review of Environment and Resources*, 42, 599-626. [annurev-environ-102014-021340.pdf \(annualreviews.org\)](#)

Loorbach, D. & Rotmans, J. (2010). The Practice of Transition Management: Examples and Lessons from four Distinct Cases. *Futures*42(3), 237-246

Martelaer, K. De, Bouw, J. De, & Struyven, K. (2013). Youth sport ethics: teaching pro-social behaviour. In: S. Harvey & R. Light (Ed.). *Ethics in Youth Sport: Policy and pedagogical applications* (pp. 55-73). London & New York: Routledge.

Meer, van der, M., Ritzen, H., Scheerens, J., & Stevens, R. (2023). Onderzoek in het MBO: een exploratieve verkenning van de ontwikkeling van practoraten in het MBO. *Tijdschrift OnderwijsPraktijk Studies*, 1. doi:10.54657/TOPS.14391.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2019, 4 juni). Zorgplicht voor sociale veiligheid op scholen. *Sociale veiligheid | Inspectie van het onderwijs*.
<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/sociale-veiligheid/zorgplicht-veiligheid-leerlingen>

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2023, 17 januari). Hoofdlijnen Sportakkoord II: Sport versterkt. Rapport | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/apporten/2022/12/14/hoofdlijnen-sportakkoord-ii>

Mountjoy, M., Rhind, D. J. A., Tiivas, A., & Leglise, M. (2015). Safeguarding the child athlete in

- sport: a review, a framework and recommendations for the IOC youth athlete development model. *British Journal Of Sports Medicine*, 49(13), 883–886. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2015-094619>
- Mulder, J., Cuelenaere, B., Elshout, M., Farzan, K., & Zandvliet, R. (2020). Grensoverschrijdend gedrag in de Nederlandse Sport. Prevalentieonderzoek gebaseerd op jeugdervaringen. CentERdata. [Prevalentie GOG in de Nederlandse sport definitief \(nocnsf.nl\)](https://www.nocnsf.nl/prevalentie-gog-in-de-nederlandse-sport-definitief)
- Mulier Instituut. (2022). Doelstelling en taken. Doelstellingen en taken | Mulier Instituut
- NL Sportraad. (2023). Kinderen centraal. Advies over het pedagogisch sportklimaat in de sport. <https://www.nederlandsesportraad.nl/adviezen/documenten/publicaties/2023/03/29/kinderen-centraal-advies-over-het-pedagogisch-klimaat-in-de-sport>
- NOC*NSF. (2022). Nederland. Het sportiefste land ter wereld. [sportagenda-2032.pdf \(nocnsf.nl\)](https://www.nocnsf.nl/sportagenda-2032.pdf)
- NOC*NSF. (2023). Sociale veiligheid in de sport: ondersteun de 4 v's - NOCNSF. <https://nocnsf.nl/nieuws/2023/11/sociale-veiligheid-in-de-sport-ondersteun-de-4-v-s>
- Olfers, M., van Wijk, A., Doeswijk, J., Barends, A., van der Boor, K., & Boersema, M. (2023). Schaduwdansen. Een onderzoek naar grensoverschrijdend gedrag in het dansen. [Verinorm. open.overheid.nl/documenten/fb3d3ead-5c5c-4eb3-8a5c-d3b02779d9a4/file](https://open.overheid.nl/documenten/fb3d3ead-5c5c-4eb3-8a5c-d3b02779d9a4/file)
- Olfers, M., & van Wijk, A. (2021). Ongelijke leggers. Een onderzoek naar grensoverschrijdend gedrag in de gymnsport. Verinorm. [Verinorm. Ongelijke leggers rapport.pdf \(dutchgymnastics.nl\)](https://www.verinorm.nl/documenten/ongelijke-leggers-rapport.pdf)
- Onstenk, J. (1997). Lerend leren werken. Brede vakbekwaamheid en de integratie van leren, werken en innoveren. In *Tijdschrift voor Onderwijsresearch* (Vol. 23, pp. 364–367). http://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/146493/mmubn000001_254654819.pdf
- Pedagogisch Sportklimaat. (z.d.). Pedagogisch Sportklimaat. [PedagogischSportklimaat.nl](https://www.pedagogischsportklimaat.nl)
- Poelman, E., Nijboer, R. (2022). Werken aan een pedagogisch sportklimaat, Een verkennend onderzoek onder Amsterdamse sportverenigingen. DSP Groep. <https://www.dsp-groep.nl/projecten/het-pedagogisch-klimaat-op-amsterdamse-sportverenigingen/>
- Plochg, T., & van Zwieten, M. C. B. (2007). Kwalitatief onderzoek. In Plochg, T., Juttman, R. E., Klazinga, N. S., & Mackenbach, J. P. (Eds.). *Handboek gezondheidszorgonderzoek* (pp. 77-93). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Red. (2021, 23 juli). Definitie van "sportethiek". *Sportethiek*.

<https://www.sportethiek.nl/2014/08/sportethiek.html>

- Regional Project 'Sport for Development in Africa'. (2021) SAFEGUARDING IN SPORT AND SPORT FOR DEVELOPMENT (S4D) CONTEXTS IN AFRICA. A Practitioner's Guide from Policy to Action. African Union Sports Council.
- Romijn, D., & van Kalmthout, J. (2018). VSK Monitor 2018. Voortgangsrapportage Actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat'. Mulier Instituut. 1 (kennisbanksportenbewegen.nl)
- Rotmans, J. (2013). In het oog van de orkaan. Nederland in transitie. 3e druk. Boxtel: Aeneas.
- SBB. (2023). Kwalificatiedossier mbo Sport en bewegen. [MijnSBB - Kwalificatieregister \(s-bb.nl\)](https://mijnSBB.nl)
- Schein, E. H. (2016). Organizational Culture and Leadership. John Wiley & Sons.
- Schipper-van Veldhoven, N. (2016). Sport en lichamelijke opvoeding in pedagogisch perspectief, een gouden kans (Lectorale rede). Zwolle: Windesheimreeks kennis en onderzoek nr. 60.
- Schipper-van Veldhoven, N. (2018). Een pedagogisch- en veilig sportklimaat. In Bronkhorst, A., Van der Kerk, J., & Schipper-van Veldhoven, N. (Eds.). Een pedagogisch sportklimaat; het realiseren van een positieve clubcultuur. Uitgeverij Coutinho. Bussum, pp. 21-29
- Schipper-van Veldhoven, N., & Steenbergen, J. (2020). Sport als derde opvoedingsmilieu (1). Lichamelijke opvoeding magazine (6), 6-9. kennisbanksportenbewegen.nl/?file=11284&m=1681482018&action=file.download
- Snowden, D. J., & Boone, M. E. (2007). A leader's framework for decision making. a leader's framework for decision making. Harvard Business Review, 85(11), 68–76.
- Spruit, A., Kavussanu, M., Smit, T. et al. (2019). The Relationship between Moral Climate of Sports and the Moral Behavior of Young Athletes: A Multilevel Meta-analysis. J Youth Adolescence 48, 228–242 (2019). <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0968-5>
- Stevens, V., Steenbergen, J. (2022). Samenwerking, dialoog en zelforganisatie als kiemen van een positieve sportcultuur. Mulier Instituut.
- Stichting Practoraten.nl (2020). Onderzoek naar de vragen van morgen: kwaliteitscriteria voor practoraten. [Microsoft Word - Artikel kwaliteit practoraten versie juni 2020.docx](#)
- Stichting Practoraten.nl. (2021). Veelgestelde vragen. Veelgestelde vragen – [Practoraten.nl](https://practoraten.nl)
- Straathof, A. (2009). Zoeken naar de kern van cultuurverandering. Inzicht, meten, sturen. Erasmus Universiteit Rotterdam. [Straathof_006.indd \(eur.nl\)](#)

Tweede Kamer. (2022, 21 november). Toekomstig sportbeleid.

[Sportstelsel en sportbeleid vanaf 2023.pdf](#)

van Nunen, K., Sas, M., Reniers, G., Vierendeels, G., Ponnet, K., & Hardyns, W. (2018). An integrative conceptual framework for physical security culture in organisations. *Journal of Integrated Security Science*, 2(1). <https://doi.org/10.18757/jiss.2018.1.1986>

Van Vliet, H. (2022). *De Voorbeschouwing (Lectorale rede)*. (Tweede druk: februari 2023).

Academische Uitgeverij Uberon, Utrecht.

Verhoef, J., Kuiper, C., Neijenhuis, K., Dekker-van Doorn, C., & Rosendal, H. (2015).

Praktijkgericht onderzoek. Boom Lemma uitgevers.

Wanless, S.B. (2016) The role of psychological safety in human development. *Research in*

Human Development, 13(1), 6-14, DOI: 10.1080/15427609.2016.1141283

Windesheim. (z.d.). Lectoraat Sportpedagogiek.

[Lectoraat Sportpedagogiek | Windesheim in Zwolle | Windesheim](#)

GEGEVENS PRACTORAAT

TITEL PRACTORAAT	Practoraat Sociaal Veilige Sport
STARTDATUM PRACTORAAT	1 november 2023
PRACTOREN	
NAAM	Daniëlle van den Bijgaart-Pol (v)
TELEFOON	06-20628767
E-MAILADRES	d.vandenbijgaart@graafschapcollege.nl
NAAM INSTELLING	Graafschap College
POSTADRES	J.F. Kennedylaan 49 7001 EA Doetinchem
BEZOEKADRES	J.F. Kennedylaan 49 7001 EA Doetinchem
NAAM	Marcia Smeding (v)
TELEFOON	06-48253772
E-MAILADRES	msmeding@scalda.nl
NAAM INSTELLING	Scalda
POSTADRES	Postbus 102 4530 AC Terneuzen
BEZOEKADRES	Vlietstraat 11a 4535 HA Terneuzen
SAMENWERKINGSVERBAND	
NAMEN MBO-INSTELLINGEN	MBO Utrecht, ROC van Amsterdam / ROC van Flevoland, ROC Mondriaan, ROC Nijmegen, ROC Aventus, ROC Tilburg, Summa College Eindhoven, Horizon College/ Regio College, Alfa College Groningen, Graafschap College, MBO Amersfoort, Zadkine, Nova College CIOS Haarlem Hoofddorp, Firda CIOS Heerenveen Leeuwarden, CIOS Arnhem, Vista College CIOS Sittard Venlo, CIOS Zuidwest-NL, ROC van Twente, Curio
NAMEN STUURGROEP	<ul style="list-style-type: none"> - Voorzitter: Albert Zeggelaar (ROC Nijmegen) - Stuurgroep leden: Bastiaan Plaizier (ROC van Amsterdam / ROC van Flevoland), Maëlka van Huijstee (Zadkine), Marty Willems (Summa College Eindhoven), Ronald Klomp (CIOS Zuidwest-NL), Anke Visser (Graafschap College)
AANVRAGENDE ONDERWIJSINSTELLING	
NAAM INSTELLING	Graafschap College
POSTADRES	J.F. Kennedylaan 49 7001 EA Doetinchem
BEZOEKADRES	J.F. Kennedylaan 49 7001 EA Doetinchem
BRINNUMMER	24ZZ
CONTACTPERSOON	Anke Visser
FUNCTIE	Sectordirecteur Zorg, Welzijn en Sport - Graafschap College Lid stuurgroep Practoraat Sociaal Veilige Sport Penvoerder Practoraat Sociaal Veilige Sport
TELEFOON	06-28528627
E-MAILADRES	a.visser@graafshapcollege.nl

Ondertekening door bestuurder van de betrokken mbo-instelling

Ondergetekende verklaart namens alle deelnemers van het samenwerkingsverband dat alle voor de aanvraag benodigde stukken zijn bijgevoegd en dat hij/zij bekend is met de voorwaarden en procedures van de Stichting Practoraten.nl.

ONDERTEKENING	DATUM	
<p>Met deze ondertekening bevestigt de mbo-instelling akkoord te gaan met de proeflicentie voor dit nieuwe practoraat van 1 jaar vanaf bovengenoemde datum. Hiervoor draagt de instelling de jaarlijkse licentiekosten à € 2.000,- af. De instelling krijgt een jaar de tijd om het practoraat te installeren en het praktijk(gericht)e onderzoek goed op te zetten. Over een jaar levert het practoraat een reflectie (standaard format) op de kwaliteit van het eigen practoraat. Als de kwaliteitscommissie deze voldoende beoordeelt, krijgt het practoraat een officiële status.</p>		
PRACTOREN	INHOUDELIJK PARTNER	BESTUURDER AANVRAGENDE INSTELLING
Daniëlle van den Bijgaart-Pol	Anke Visser	
Marcia Smeding		

Aldus naar waarheid ingevuld.

NAAM BESTUURDER	
FUNCTIE	
INSTELLING	
PLAATS	
DATUM	

BIJLAGEN

PERSPECTIEF OP SOCIAAL VEILIGE SPORT DOOR DE PRAKTIJK

Deel I

Sociaal veilige sport; Een verkenning van diverse (praktijk)perspectieven en gemeenschappelijke elementen

In de zoektocht naar het bevorderen van veilige sportomgevingen zijn er verschillende termen, definities en benaderingen ontstaan, die de veelzijdige aard van het waarborgen van welzijn en plezier in sport weerspiegelen. Het doel van dit schrijven is om het perspectief van het practoraat op sociaal veilige sport te onderbouwen en te formuleren. Daarom worden recente definities en methoden rond sociaal veilige sport verkend, alsmede het perspectief vanuit de praktijk, waarbij de diversiteit wordt erkend en gemeenschappelijke elementen worden onderscheiden.

Allereerst wordt de vraagarticulatie beschreven en daarna het begrip veiligheid geduid. Vervolgens wordt dit geplaatst in de context van de sport- en bewegingomgeving en wordt de beleidsaanpak voor sociaal veilige sport besproken. Daarna worden de wetenschappelijke perspectieven op dit onderwerp geanalyseerd. Er wordt ook aandacht besteed aan de internationale dimensie van dit vraagstuk en de definities die in aanverwante sectoren worden gebruikt. Tot slot wordt een samenvatting en visuele weergave van de kernbegrippen uit de verschillende definities en perspectieven geboden, waarbij gemeenschappelijke elementen worden geïdentificeerd.

Vraagarticulatie

De eerste stap van de vraagarticulatie betrof het onderzoeken van de perceptie van sociale veiligheid in de sportpraktijk. Dit omvatte het bekijken van standpunten van docent-onderzoekers, docenten, en het management van sport- en bewegingsopleidingen, evenals praktijkpartners.

In een sessie met Lego Serious Play werden docent-onderzoekers gevraagd om hun definitie van sociaal veilige sport te geven. Uit deze sessie kwamen kernwoorden naar voren die in categorieën werden ingedeeld, zoals inclusie, bewegsmotieven, pedagogisch klimaat, bescherming, omgeving en psychologie.

Vervolgens werden de directe collega's van de docent-onderzoekers gevraagd naar hun visie op sociaal veilige sport. Opvallende antwoorden waren onder meer het kunnen zijn van jezelf, normen en waarden, bespreekbaar maken van ongewenst gedrag, inclusiviteit, persoonlijke ontwikkeling, rolmodellen van docenten, interactie en het maken van afspraken. Hoewel velen het belang erkenden, bleef het onduidelijk hoe dit in de praktijk kon worden gebracht.

In een tweede fase werden diverse belanghebbenden in de regio bevraged, variërend van sportverenigingen tot gemeenten en scholen. Sociaal veilige sport werd gezien als toegankelijk,

inclusief, vrij van grensoverschrijdend gedrag, waar sporters zich gezien en gehoord voelen en waar het plezier en ontwikkeling centraal staan. Belangrijke aspecten waren pedagogisch handelen, open communicatie en veiligheidsmaatregelen.

Daarnaast bespraken de practoren hun visie op sociaal veilige sport in persoonlijke gesprekken met docent-onderzoekers en managementleden van deelnemende instellingen, tijdens de zgn. ROC-tour. Termen als gedrags- en cultuurverandering, kwetsbaarheid, reflectie, docentprofessionalisering en bewustwording werden vaak genoemd.

In totaal werden 227 mensen bevroegd, wat inzicht gaf in hoe verschillende betrokkenen sociale veiligheid in de sport ervaren en welke elementen zij cruciaal achten voor een veilige sport- en beweegomgeving.

Veiligheid

Volgens de definitie van het Oxford woordenboek, wordt veiligheid gedefinieerd als een toestand van vrij zijn van gevaar, risico of letsel. Het kan ook verwijzen naar het beheersen van erkende gevaren om een aanvaardbaar niveau van risico te bereiken. De Wereldgezondheidsorganisatie hanteerde in 1948 een meer holistische definitie van gezondheid als een toestand van volledig lichamelijk, geestelijk en sociaal welzijn, en niet alleen de afwezigheid van ziekte of gebreken. In 1995 werd deze definitie specifiek gemaakt voor de werkomgeving, waarbij veiligheid en gezondheid op het werk gericht dienen te zijn op het bevorderen en handhaven van het hoogste niveau van lichamelijk, geestelijk en sociaal welzijn van werknemers in alle beroepen (Jain et al., 2018). Edmondson & Lei (2014) spreken van (psychologische) veiligheid wanneer het gevoel dat het nemen van interpersoonlijke risico's niet zal resulteren in verlegenheid, spot of schaamte en stelt mensen in staat om zich te verbinden, contact te maken, te veranderen en te leren. Tegelijkertijd wordt gesteld dat meerdere mensen in een dezelfde situatie en een zelfde context verschillende ervaringen aangaande het risiconiveau beleven, waardoor behoefte aan veiligheid en ervaren veiligheid verschillen (Wanless, 2016). De complexiteit van het concept veiligheid duidt Van Nunen et al (2018) ook. Er wordt een integraal conceptueel kader beschreven waarin drie domeinen, te weten organisatie, technologisch en menselijk, onderscheiden worden. Daarnaast wordt er gesteld dat er waarneembare domeinen, zoals hierboven beschreven en niet-waarneembare domeinen zijn, die van invloed zijn op de veiligheid. De niet-waarneembare domeinen hebben betrekking op de organisatie oftewel het perceptueel domein en op het menselijke domein oftewel het psychologische domein. Dit uit zich o.a. in perceptie van hoe de organisatie met veiligheid omgaat en in de individuele attitude aangaande veiligheid.

Tenslotte kan er een onderscheid worden gemaakt in het begrip veiligheid, het kan verwijzen naar fysieke, sociale en psychologische veiligheid. Dit onderscheid wordt gebaseerd op diverse dimensies, zoals de oorzaak, gevolg en impact van de dreiging. Gewezen wordt op risico van strikte scheiding van de begrippen omdat dit kan leiden tot verzuiling waardoor niet volledig rekening wordt gehouden met de totale impact van gebeurtenissen. Dit vormt een belemmering voor het effectief aanpakken en oplossen van de situatie (Duijnhoven et al, 2014).

Veiligheid is dus een complex concept, het gaat over zowel de mate van afwezigheid van gevaar, risico of letsel, als wel over de mate van welbevinden op lichamelijk, geestelijk en sociaal vlak (Jain et al, 2018) zodat men in staat is zich te verbinden, te leren en te ontwikkelen. Men zou kunnen stellen dat je veilig voelen voorwaardelijk is om te komen tot leren en te ontwikkelen (Edmondson & Lei, 2014). Tegelijkertijd uit de complexiteit van het concept veiligheid zich in de individuele ervaring waardoor het ervaren gevoel van veiligheid kan verschillen (Wanless, 2016), wordt gesteld dat veiligheid beïnvloed wordt door waarneembare én niet-waarneembare domeinen (Van Nunen, 2018) en dat veiligheid als een totaal concept benaderd dient te worden om tot een effectieve aanpak te komen (Duijnhoven, 2014). Deze zienswijze zal worden ingezet om het concept veiligheid te plaatsen in de sport- en bewegingomgeving.

Veilige Sport; beleid

Plaatst men veiligheid in de sport – en bewegingomgeving zien we dat de conceptuele pijlers van sociaal veilige sport divers zijn en zij omvatten een breed scala aan theoretische en praktische benaderingen. De Nederlandse Sportraad (2023) benadrukt het belang van een goed pedagogisch klimaat, waarbij de focus ligt op de ontwikkeling van autonomie, verbondenheid en competentie bij jonge sporters (Nederlandse Sportraad, 2023). Dit klimaat stelt kinderen in staat om zich niet alleen fysiek, maar ook mentaal te ontwikkelen en positieve ervaringen op te doen in de sportomgeving. Anderzijds richt het veilig sportklimaat zich op het creëren van een omgeving waarin zowel de mentale als fysieke gezondheid van alle deelnemers wordt gewaarborgd. Dit impliceert het opstellen van heldere regels en richtlijnen om ongewenst gedrag, zoals discriminatie en grensoverschrijdend gedrag, te voorkomen en aan te pakken, zo staat beschreven in het Sportakkoord II (Ministerie VWS, 2022). Het belang van sociale veiligheid binnen de sportsector wordt ook onderstreept door demissionair Minister Helder (MINVWS/ langdurige zorg en sport, 2023), die verklaart: “Mijn ambitie is een veilige en integere sport waarin iedereen, jong en oud, met plezier kan (top)sporten en bewegen. Een veilige en integere sport is een belangrijk fundament voor een sterke sportsector.”

Veilige sport; perspectieven

Een perspectief wat verwijst naar een sociaal veilige sport is positieve sportcultuur (Stevens & Steenbergen, 2022). Dit wordt gekenmerkt door een omgeving waarin leden en bezoekers plezier, eerlijkheid, veiligheid en zorgeloosheid ervaren tijdens het sporten. Dit streven naar een positieve cultuur vormt de kern van een sociaal veilige sportomgeving en vereist een continue inzet van alle betrokken partijen, van sportorganisaties tot individuele sporters, waar bescherming, een goed pedagogisch klimaat, preventie en repressie en inclusie van belang zijn (Stevens & Steenbergen, 2022). Dit concept baseert zich op de theorie van positieve jeugdontwikkeling (Lerner et al., 2005), waarin een bevorderende sport omgeving bijdraagt aan de positieve groei van een jonge sporter. Hierbij wordt de omgeving niet alleen beperkt tot de micro omgeving van de jonge sporter, maar worden elementen uit de exogene en macro-omgeving als invloed gezien op de ontwikkeling van de sporter.

Een ander perspectief biedt Schipper-Van Veldhoven (2018), zij stelt dat een pedagogisch sportklimaat een veilig sportklimaat includeert en introduceert het jeugdsportkompas, welke vier wetenschappelijke concepten operationaliseert en betrekking heeft op het pedagogisch klimaat. Deze vier steunpilaren

worden als volgt benoemd; ontwikkelingsgericht klimaat, zorgzaam klimaat, motiverend en sociaal veilig klimaat. Deze benadering legt de nadruk op het belang van een pedagogisch sportklimaat als een sportomgeving waarin het kind centraal staat. De focus ligt op de ontwikkeling van kinderen en jongeren in en door middel van sport, met de focus op plezier en vanuit een zorgzame en sociaal veilige basis. Sport en bewegen worden afgestemd op de behoeften en ontwikkelingsfasen van kinderen en jongeren (Bronckhorst et al, 2021).

Haandrikman et al (2024) biedt een derde perspectief en beziet vanuit een holistisch perspectief de sportomgeving, waarin de focus ligt op interpersoonlijke dynamieken in situaties, waarbij men rekening houdt met het concept van sportethiek, dat morele waarden en principes bevat die ethisch gedrag in de sport sturen. Veilige sportomgevingen kunnen, zo stelt Haandrikman, worden gecreëerd in en door de sportgemeenschap wanneer machtsverhoudingen worden benut (d.w.z. empowerment) en beschermingsmaatregelen aanwezig zijn.

Als laatste perspectief kan een toenemende aandacht in onderzoek voor sportethiek worden benoemd. Sportethiek is het kritisch en systematisch reflecteren op sport en de moraal; de normen en waarden (De Martelaer et al., 2013; Harvey & Light, 2012; Red., 2021; Spruit et al, 2019). Spruit (2019) stelt dat er een sterke samenhang is tussen het morele klimaat (de socio-morele omgeving van de sportcontext) en moreel gedrag (handelingen die positieve of negatieve gevolgen kunnen hebben voor het psychologisch en fysiek welzijn van de ander). Dit wijst op de belangrijke rol van de gedeelde normen en waarden van coaches, teamleden en de bredere clubcultuur in het morele gedrag van jonge sporters. Om positieve sportervaringen te bevorderen, is het essentieel dat het morele klimaat wordt gekenmerkt door pro-sociale normen en waarden, en de afwezigheid van antisociale houdingen en gedragingen.

Veilige sport; internationaal

Jonge sporters hebben recht op een sociaal veilige sportomgeving. Het beschermen van atleten tegen intimidatie en misbruik is vastgelegd in belangrijke documenten zoals het Olympisch Handvest (IOC, 2020a) en de ethische code van het IOC (IOC, 2020b). Dit recht op een veilige sportomgeving wordt ook benadrukt in 'De rechten van het kind in de sport' (UNICEF) en de Panathlon Verklaring over ethiek in de jeugdsport. Het IOC definieert 'veilige sport' als een atletische omgeving die respectvol, rechtvaardig en vrij is van welke vorm van intimidatie en misbruik dan ook (Mountjoy, et al, 2016). Een dergelijk perspectief ziet men ook terug in het concept van 'safeguarding'; Het omvat proactieve maatregelen om risico's te minimaliseren en alle vormen van intimidatie, misbruik, verwaarlozing of uitbuiting te voorkomen. Het creëren van een veilige sportomgeving vereist dan ook een continue inzet om deze risico's te identificeren en aan te pakken, met als uiteindelijk doel een inclusieve en respectvolle sportgemeenschap te bevorderen (African Union Sports Council, 2021).

Veiligheid; relevante sectoren

In bredere zin wordt ook gesproken over veiligheid binnen andere aanverwante domeinen, zoals onderwijsinstellingen en organisaties. Een veilige omgeving in het onderwijs wordt gekenmerkt door een positieve sfeer waarin de sociale, psychische en fysieke veiligheid van leerlingen wordt gewaarborgd (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2019). Tegelijkertijd stelt Barrett (2010) dat een veilige ruimte in het onderwijs een dynamische metaforische entiteit is die ontstaat uit complexe interacties tussen individuen. Waarbij men zich voldoende op het gemak voelt om sociale en psychologische risico's te nemen door het uiten van de eigen individualiteit (met name gedachten, overtuigingen, meningen, ervaringen en creativiteit). Binnen organisaties wordt team psychologische veiligheid gedefinieerd als een gedeeld geloof dat het team veilig is voor interpersoonlijk risico nemen, waarbij het creëren van een cultuur van vertrouwen en openheid centraal staat (Edmondson, 1999).

Conclusie

De verkenning van diverse perspectieven en gemeenschappelijke elementen met betrekking tot sociaal veilige sport leidt tot een aantal kernbegrippen die essentieel zijn voor het waarborgen van sociaal veilige sport. Deze kernbegrippen weerspiegelen zowel beleidsmatige als wetenschappelijke benaderingen en zijn verankerd in zowel nationale als internationale contexten.

Een sociaal veilige sport- en beweegomgeving vraagt om focus op een positieve plezierige atmosfeer (Nederlandse sportraad, 2023; Helder, 2023; Stevens & Steenbergen, 2023; Bronckhorst et al, 2021), waarin iedereen zich beschermd weet tegen ongewenst gedrag (Mountjoy et al, 2016; Bronckhorst et al, 2021; African Union Sports council, 2021; Stevens & Steenbergen, 2023). Het omvat een pedagogisch klimaat, welke vormgegeven kan worden vanuit diverse perspectieven zoals zelfdeterminatietheorie (Deci&Ryan, 2010), het zorgklimaat en de positieve youth development theory (Lerner et al, 2005), zoals o.a. voorgesteld in het Jeugdsportkompas (Schipper-van Veldhoven, 2018; Bronckhorst et al, 2021; Stevens & Steenbergen, 2023; Bronckhorst et al, 2018). De omgeving is van invloed op de ontwikkeling van de sporter (Stevens & Steenbergen, 2023.; Bronckhorst et al, 2018.; Barrett, 2010), waarbij aspecten als cultuur (Edmondson, 1999; Haandrikman, 2024) en inclusie (Stevens & Steenbergen, 2023.; Sportakkoord II, 2022; Helder, 2023; African Union Sports Council, 2021) van belang zijn. Een sociaal veilige sport- en beweegomgeving omvat ook een moreel en ethisch klimaat waarin gedeelde normen en waarden pro sociaal gedrag bevorderen en zo een positieve sportervaring realiseren (Spruit et al, 2019; Harvey & Light, 2012). Tenslotte kan worden gesteld dat sociale veiligheid een individuele ervaring betreft (Wanless, 2016.; Van Nunen, 2018) en dat het concept sociaal veilige sport vanuit een holistisch en systemische blik kan worden gezien (Haandrikman, 2024.; Stevens & Steenbergen, 2023; Lerner et al, 2005).

Om bovenstaande te visualiseren, zouden deze kernbegrippen als het ware onder de paraplu van sociaal veilige sport kunnen vallen. De paraplu staat symbool voor de beschermende rol van een sociaal veilige sportomgeving en de onderlinge samenhang van de kernbegrippen, die gezamenlijk de betekenis van sociaal veilige sport voor het practoraat vormen.

WAT

Wat is de betekenis van sociaal veilige sport als paraplubegrip?

Figuur 1. Paraplu begrip Sociaal Veilige Sport

Deel II

Sociaal Veilige Sport; de werkzame elementen

Na het vaststellen van de kernbegrippen die een sociaal veilige sport- en bewegomgeving definiëren, onderzoekt deze analyse hoe deze elementen samenhangen met bestaande richtlijnen voor het bevorderen van sociale veiligheid in de sport. Ook worden inzichten uit de transitiekunde meegenomen. Het doel is om te identificeren welke aspecten bijdragen aan en invloed hebben op de sociale veiligheid in de sport. Daarbij staat een visuele weergave centraal die de werkzame elementen van een sociaal veilige sport – en beweeg omgeving laat zien, wat helpt om beter te begrijpen hoe zulke omgevingen ontstaan en geeft daarmee richting aan de beoogde onderzoeksactiviteiten.

In deel I zijn tien kernbegrippen geduid, die in diverse definitieën en perspectieven terugkomen, te weten; Sport- en bewegomgeving, Positief en plezierig, Fysieke, Psychische en Sociale bescherming, Pedagogisch klimaat, Moreel klimaat, Individuele ervaringen, Systeem, Omgeving, Cultuur, Inclusie. Om het overzichtelijk te maken, is bekeken hoe deze aspecten zich tot elkaar verhouden en of er een praktische indeling gemaakt kan worden, waarbinnen deze aspecten geplaatst kunnen worden.

Vervolgens zijn richtlijnen, zoals de 4V's van NOC*NSF, het Kiwa label Veilige Sociaal Klimaat (Kiwa, 2022) en Checklist gemeentelijke positieve sportcultuur (Kenniscentrum sport en bewegen, 2021) en de Scan positieve sportcultuur (Poelman & Nijboer, 2022) geanalyseerd. Het Mulier Instituut heeft in 2021 in een peiling onder gemeenten en sportbonden vijftien thema's geïdentificeerd,

waarop men wilden inzetten om een positieve sportcultuur te bevorderen. Ook deze thema's zijn meegenomen in de analyse om te komen tot een praktische indeling, waarmee de werkzame elementen geduid kunnen worden.

Als laatste zijn inzichten vanuit de transitiekunde meegenomen in de analyse, immers om te komen tot een sociaal veilige(re) sport is een transitie noodzakelijk (Stevens & Steenberg, 2023; Bronckhorst et al, 2018). Rotmans (2013) definieert een transitie als "een fundamentele verandering in de structuur, cultuur en werkwijze van een maatschappelijk systeem". Bosman et al (2014) beziet een transitie als een verschuiving van het dominante regime naar het andere als gevolg van een combinatie van externe druk, interne spanningen na een versterkte regime lock-in en gerijpte radicale alternatieven (Loorbach en Rotmans, 2010). Een regime wordt omschreven als de dominante manieren van denken, werken en organiseren binnen een maatschappelijk deelsysteem. Dit betreft cultuur (gedeelde beelden, waarden, paradigma's), structuur (institutioneel, economisch en fysieke) en werkwijzen (routines, regels, gedrag) (Loorbach, persoonlijke communicatie, 2024). De inzichten betreffende wat een transitie is en hoe het regime is opgebouwd, zijn meegenomen in de analyse richting de werkzame elementen.

Uit bovenstaande analyse komen steeds drie bouwstenen naar boven, die gezamenlijk bijdragen aan een sociaal veilige sport – en beweegomgeving. Om inzicht te krijgen in 'wat werkt' om te komen tot deze veilige omgeving, bezien we deze drie bouwstenen als werkzame elementen. Dit zijn;

Bouwstenen voor interventies, gericht op een specifiek thema/problematiek, die een positieve invloed hebben op de doelgroep. De werkzaamheid van deze elementen is afhankelijk van context en implementatie (Kenniscentrum sport en bewegen, 2018).

De drie werkzame elementen om te komen tot een sociaal veilige sport – en beweegomgeving zijn als volgt geordend; **Randvoorwaarden, Bekwaamheid, Context.**

Randvoorwaarden verwijst naar noodzakelijke omstandigheden, vereisten, die moeten worden voldaan om te komen tot de uitvoering van een taak, activiteit of proces. Het aspect bescherming/safeguarding past binnen deze dimensie; randvoorwaarden zoals het hebben van een VOG, een vertrouwenscontactpersoon, gedragscode (o.a. de 4 V's), een veiligheidsmanagementsysteem (KIWA label), deugdelijke faciliteiten en accommodatie en beleid.

Bekwaamheid is het vermogen van werknemers om kennis, houdingen en vaardigheden te benutten om concrete activiteiten op adequate wijze te verrichten (plannen, uitvoeren, controleren en sturen) en daarbij om te gaan met de opgaven, problemen, dilemma's en tegenstrijdigheden die zich in de activiteit kunnen voordoen (Onstenk, 1997). Bekwaamheid verwijst dus naar de manier waarop men op professionele, doelmatige en verantwoorde wijze de werkzaamheden kan uitvoeren. De aspecten plezier, pedagogisch klimaat en ontwikkeling passen binnen deze dimensie. Door bewustzijn, kennis en handelingsrepertoire te ontwikkelen op het gebied van een goed pedagogisch, psychologisch en didactisch vlak kan men komen tot plezier en ontwikkeling. Bekwaamheid kan geplot worden op alle actoren, zoals bijvoorbeeld bestuursleden, vrijwilligers,

de sporters, waar men kijkt naar hoe de bijbehorende taken worden uitgevoerd, zoals een adequate aanpak van grensoverschrijdend gedrag en integer bestuur.

Context wordt over in het Oxford woordenboek gedefinieerd als de omgeving, situatie of achtergrond waarin iets plaatsvindt of wordt begrepen. Aspecten zoals omgeving(sdynamieken), ethisch handelen, cultuur, inclusie en individuele ervaring kunnen worden geplaatst onder het begrip context. De sport- en bewegingomgeving zou men hier ook onder kunnen plaatsen, echter deze is zo evident, dat deze als ware de drie dimensies omcirkelt.

Visuele weergave van de werkzame elementen Randvoorwaarden, Bekwaamheid en Context.

Om zicht te krijgen op de aspecten die onderdeel zijn van sociaal veilige sport, is het behulpzaam om deze te visualiseren in een raamwerk. Hoewel een raamwerk geen exacte weergave is van de werkelijkheid, kan het helpen bij het begrijpen van de verbanden tussen verschillende aspecten van sociaal veilige sport. Het helpt bij het kijken naar en begrijpen van de complexe werkelijkheid en kan inzichtelijk maken waarop invloed kan worden uitgeoefend ter bevordering van sociaal veilige sport.

De voorgestelde driedeling randvoorwaarden, bekwaamheid en context, kan als volgt worden weergegeven:

HOE

Wat zijn de werkzame elementen om verandering te realiseren?

- **Bekwaamheid**
is de wijze waarop men professioneel, doelmatig en verantwoord de werkzaamheden kan uitvoeren, zoals o.a. bewust pedagogisch handelen, het inzetten van passend leiderschap en een adequate aanpak etc.
- **Context**
is de omgeving, situatie of achtergrond waarin de activiteit plaatsvindt of wordt begrepen, zoals o.a. cultuur, systemen, hidden curriculum, etisch handelen etc.
- **Randvoorwaarden**
zijn de noodzakelijke vereisten die moeten worden voldaan om te komen tot uitvoering, zoals o.a. beleid, faciliteiten, meldstructuur, gedragscode etc.

Figuur 2. Peace model

Deze zogenaamde Peace-ordering geeft de werkzame elementen van sociaal veilige sport weer. De driedeling vertegenwoordigt de aspecten waarop invloed kan worden uitgeoefend om te komen tot een sociaal veilige(re) sport. Deze indeling beoogt bruikbaar te zijn voor elke actor betrokken in de sport en kan worden ingezet om inzichtelijk te maken wat al goed gaat of waar nog meer aandacht aan geschonken kan worden. Vervolgens kunnen passende interventies worden gekoppeld aan de driedeling, zodat er een bruikbare handleiding ontstaat voor elke actor in de sport.

Anderzijds kan langs de drie werkzame elementen onderzocht worden welke mechanismen en interventies nodig en werkend zijn om een sociaal veilige sportomgeving te creëren en te onderhouden. Het focust op de praktische implementatie en de processen die verandering bevorderen.

Welke interventies passend en werkend zouden kunnen zijn, dat is de kern van dit practoraat en het praktijk(gericht) onderzoek.

We hebben ons voorgestelde model getoetst aan de genoemde bestaande richtlijnen en modellen gerelateerd aan een sociaal veilige sport – en bewegingomgeving. Deze factoren zijn allen te plaatsen binnen ons conceptuele model, waar we met name binnen de randvoorwaarden veel interventies zien. Bekwaamheid in mindere mate, maar met name de context verdient aandacht om een effectieve holistische aanpak te bewerkstelligen.

	Randvoorwaarden	Bekwaamheid	Context
Bestaande richtlijnen/interventies	noodzakelijke omstandigheden, vereisten, die moeten worden voldaan om te komen tot de uitvoering van een taak, activiteit of proces	het vermogen om kennis, houdingen en vaardigheden te benutten om concrete activiteiten op adequate wijze te verrichten en daarbij om te gaan met de opgaven, problemen, dilemma's en tegenstrijdigheden die zich in de activiteit kunnen voordoen	de omgeving, situatie of achtergrond waarin iets plaatsvindt of wordt begrepen
Kernbegrippen n.a.v. verkenning	Sociaal, psychische en fysieke bescherming	Positief en plezierig Pedagogisch klimaat	Moreel klimaat Omgeving Cultuur Inclusie Individuele ervaring Holistische en systemische blik
Jeugdsportkompas (Veldhoven, 2018)	Sociaal veilig klimaat	Motivatieel klimaat Ontwikkelingsgericht klimaat Zorgzaam klimaat Sociaal veilig klimaat	
Pijlers Positieve Sportcultuur (Kenniscentrum Sport en Bewegen)	Veilige accommodaties en materialen Adequate aanpak van grensoverschrijdend gedrag Duidelijke regels en omgangsnormen	verbeteren van bestuur en sporttechnisch kader Adequate aanpak van grensoverschrijdend gedrag	Duidelijke regels en omgangsnormen
Peiling Mulier Instituut (2021)	Opstellen beleid/ regels sociale veiligheid Tegengaan grensoverschrijdend gedrag Bevorderen pedagogisch beleid sportaanbieders Aanpassen spelregels/ invoer nieuwe spelregels Ouderbetrokkenheid Keurmerk voor een veilig en/of pedagogisch klimaat Aanstellen vertrouwenscontactpersonen	Scholing trainers/coaches Goed integer sportbestuur Scholing arbitrage Clubkadercoaching	Tegengaan sociale uitsluiting en discriminatie
Kiwa Label Sociaal Veilige Sport (Kiwa, 2023)	Plan: Basis- en randvoorwaarden voor een veiligheidsmanagementsysteem Check en Act: Meten en analyseren, verbeteringen	Plan: Professioneel handelen; men werkt vanuit een pedagogisch klimaat Do: Uitvoeren van veiligheidsmanagementsysteem	
4 V's (NOC*NSF)	Verenigingsbrede gedragscode Vertrouwenscontactpersoon VOG	Vakkundig geschoolde trainers	
Regime (Loorbach, 2024)	Werkwijzen; regels Structuur; fysiek	werkwijzen; routines, gedrag	cultuur: gedeelde beelden, waarden, paradigma's Structuur: institutioneel, economisch

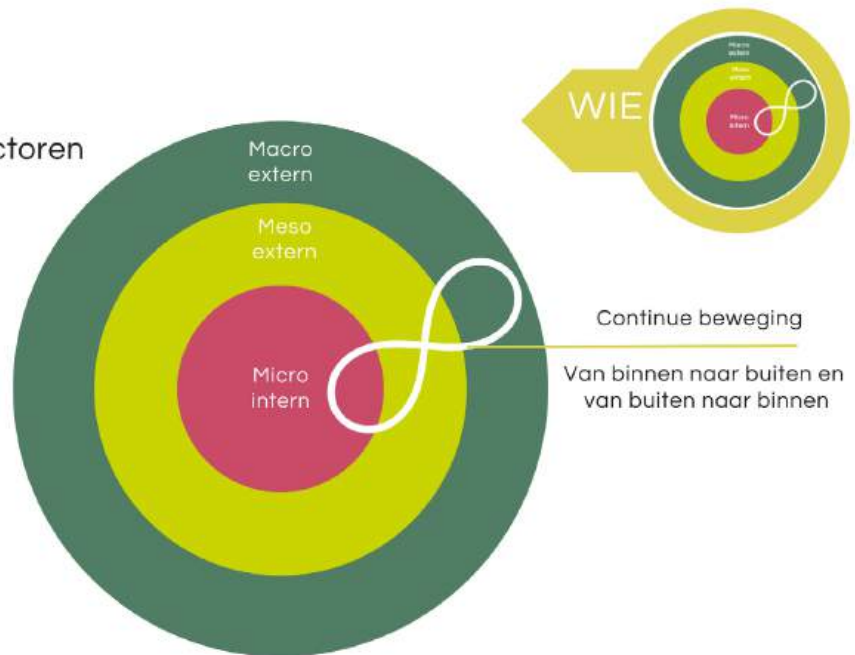
Figuur 3. Bestaande richtlijnen en modellen geplot t.o.v. peace model

Actoren

Zoals beschreven is het zou de ordening per actor ingezet kunnen worden. Om inzicht te krijgen in alle betrokkenen rondom de sport – en bewegingomgeving, kan men op micro – meso – macro niveau de actoren bezien (Schipper-van Veldhoven, 2018). Leidend hierin zijn de onderzoeklijnen van dit practoraat, welke zowel intern als extern gericht zijn, maar altijd vertrekkend vanuit het mbo.

WIE

Op welk niveau en welke actoren wordt impact gemaakt?

Figuur 4. Micro-meso-macro actoren

Deel III

Raamwerk sociaal veilige sport

Zoals beschreven in de conclusie van deel I bezien we sociaal veilige sport vanuit een holistische blik. Dat maakt dat we deel I en II niet los van elkaar kunnen zien en deze samenvoegen om te komen tot een coherent geheel, welke het perspectief van het practoraat op sociaal veilige sport duidt.

Het raamwerk sociaal veilige sport geeft een overzicht van de verschillende elementen en factoren die bijdragen aan een sociaal veilige sportomgeving. Het model is opgebouwd rondom een paraplu, die symbolisch de beschermende rol van een sociaal veilige sportomgeving weerspiegelt en de onderlinge samenhang van de kernbegrippen, die gezamenlijk de betekenis van sociaal veilige sport voor het practoraat, weergeven.

Vragen

Het raamwerk stelt drie centrale vragen om de werking en implementatie van een sociaal veilige sportomgeving te verduidelijken:

WAT?

“Wat is de betekenis van sociaal veilige sport als paraplubegrip?”

De begrippen onder de paraplu voortkomend uit praktijkbevindingen, diverse wetenschappelijke

inzichten en definities, tonen gezamenlijk aan dat sociaal veilige sport wordt gezien als een allesomvattend concept dat verschillende aspecten van sport en bewegen integreert.

HOE?

“Wat zijn de werkzame elementen om verandering te realiseren?”

De paraplu met de drieverdeling vertegenwoordigt de Peace-ordering. Deze geeft de drie werkzame elementen van sociaal veilige sport weer; randvoorwaarden, bekwaamheid en context. Dit onderzoekt, langs de drie werkzame elementen, de mechanismen en interventies die nodig en werkend zijn om een sociaal veilige sportomgeving te creëren en te onderhouden. Het focust op de praktische implementatie en de processen die verandering bevorderen.

WIE?

“Op welk niveau en welke actoren wordt impact gemaakt?”

Het puntje van de paraplu geeft richting aan de in te zetten interventies zodat daadwerkelijk impact kan worden gemaakt.

Dit raamwerk helpt om de essentiële elementen van sociale veiligheid in de sport te begrijpen en toe te passen, zodat een positieve en veilige sportomgeving voor iedereen kan worden gewaarborgd. Het benadrukt de noodzaak van beschermende randvoorwaarden, de contextuele factoren die daarbij een rol spelen, en de bekwaamheden die nodig zijn om dit te realiseren. Het biedt het practoraat de kaders waarbinnen het zich begeeft. Door de onderzoeksactiviteiten langs de drie werkzame elementen vorm te geven, kunnen we vervolgens duiden waar de focus ligt in de paraplu begrip sociaal veilige sport. Op deze manier kunnen we onderzoeken welke mechanismen en interventies werken om te komen tot een sociaal veilige sport- en beweegomgeving.

Raamwerk Sociaal Veilige Sport

Figuur 5. Raamwerk sociaal veilige sport